

СТЕНОГРАФСКИ ДНЕВНИЦИ

НА

XXII-ТО ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

I РЕДОВНА СЕСИЯ

Брой 7

София, срѣда, 16 ноемврий

1927 г.

8. заседание

Вторникъ, 15 ноемврий 1927 година.

(Открито отъ подпредседателя В. Димчевъ, въ 16 ч. 25 м.)

Председателствуващъ В. Димчевъ: (Звъни) Обявявамъ заседанието за открито.

(Отъ заседанието отсъствуватъ следнитъ народни представители: Еминъ, Агушевъ, Любомиръ Айвазовъ, Николай Алексиевъ, Ставри Андреевъ, Христо Баевъ, Иванъ Бомбевъ, Стефанъ Бояджиевъ, д-ръ Владимиръ Бурилковъ, Димитъръ Бъровъ, Ради Василевъ, Никола Владовъ, Хюсеинъ х. Галибовъ, Стойчо Георгиевъ, Христо Горневъ, Георги Марковъ Дамяновъ, Борисъ Димевъ, Владимиръ Димитровъ, Георги Драгневъ, д-ръ Цвѣтанъ Дяковъ, Димитъръ Ивановъ, I, Димитъръ Ивановъ II, Савчо Ивановъ, Василъ Игнатовъ, Георги Илиевъ, Иванъ Казанджиевъ, Колю Кожаклиевъ, Величко Кознички, Иванъ Колевъ, Кънчо Кънчевъ, Теодоси Кънчевъ, Стоянъ Кърлевъ, Несторъ Личевъ, Коста Лулчевъ, Рашко Маджаровъ, Александъръ Малиновъ, Добри Даневъ Манасиевъ, Христо Мариновъ, Кръстю Марковъ, Тончо Мечкарски, Василъ Митевъ, Запрянъ Миховъ, Радко Начевъ, Йовчо Николаевъ, Кирилъ Ноевъ, Димитъръ п. Пандовъ, Стефанъ Пѣйчевъ, д-ръ Йовчо Пеневъ, Христо Рашковъ, Николай Савовъ, Георги Семерджиевъ, Стефанъ Г. Стефановъ, Ангелъ Д. Узуновъ, Иванъ Хрелопановъ, Кръстю п. Цвѣтковъ, Петъръ Цуцумановъ, Антонъ Чейгелиевъ, д-ръ Никола Чирпанлиевъ, Маринъ Шиваровъ, Димитъръ Яневъ и Иванъ п. Янчевъ)

Разрешенъ е отпущкъ на следнитъ народни представители:

На г. Кирилъ Ноевъ — 4 дни;
На г. Христо Горневъ — 4 дни;
На г. Георги Т. Данаиловъ — 3 дни;
На г. Колю Кожаклиевъ — 5 дни;
На г. Борисъ Димевъ — 3 дни;
На г. Добри Даневъ Манасиевъ — 4 дни;
На г. Иванъ Хрелопановъ — 3 дни;
На г. Ангелъ Д. Узуновъ — 4 дни;
На г. Теодоси Кънчевъ — 2 дни;
На г. Любомиръ Айвазовъ — 2 дни;
На г. Никола Владовъ — 1 день и
На г. Стефанъ Пѣйчевъ — 3 дни;

Съобщавамъ на г. г. народнитъ представители, че въ бюрото на Събранието е постѣпило питане отъ търновския народенъ представителъ г. Георги Данковъ до г. министра на финанситъ, съ което пита, докога ще се събира поземелниятъ данкъ по декларациитъ, подадени презъ 1911 г., и не е ли дошло време за подаване на нови декларации.

Това питане ще се изпрати на г. министра, за да отговори.

Постѣпило е запитване отъ сдивенския народенъ представителъ г. Стефанъ Г. Стефановъ до г. министра на търговията, промишлеността и труда и до г. министра на жельзницитъ, пощитъ и телеграфитъ. Това запитване се отнася до порядкитъ въ мина „Перникъ“: до ценитъ на ка-

меннитъ вжглища, до разрешаването да се купуватъ такива отъ частни мини за смѣтка на държавата и пр.

Това запитване ще се изпрати на надлежитъ министри и ще се постави — по решение на Събранието — на дневенъ редъ за разглеждане.

Постѣпилъ е отъ Министерството на търговията, промишлеността и труда законопроектъ за насърчение на мѣстната индустрия. (Вж. прил. Т. I, № 6) Този законопроектъ ще се раздаде на г. г. народнитъ представители и ще се постави на дневенъ редъ.

Пристѣпваме къмъ дневния редъ.

Първата точка отъ дневния редъ е: **продължение разискванията по проекто-отговора на тронното слово.**

Х. Майеръ (д.сг): Г. председателю! Искамъ думата по дневния редъ.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Имате думата.

Х. Майеръ (д. сг): Миналия петѣкъ разисквахме по избора въ Варненската градска околия. Събранието не го утвърди. Следователно, народнитъ представители, избрани въ Варна, се считатъ за неизбрани. Направихъ справка въ присѣстствения списѣкъ и видѣхъ, че тѣ сѣ се разписали. Вѣроятно присѣстствуватъ и тукъ. Споредъ моето мнение, тѣ не могатъ да взематъ участие въ разискванията тукъ, освенъ ако се постави на дневенъ редъ изборътъ въ Варна. Тогава могатъ да се допуснатъ да се защитятъ. Иначе воятъ на Народното събрание е отрицателенъ: тѣ нѣматъ право да бждатъ тукъ.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Има думата г. министър-председателтъ.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Г. г. народни представители! Вѣрно е, че миналия петѣкъ по сложения отъ председателството на гласуване въпросъ за редовността на избора въ Варненската градска околия не се доби мнозинство. Обаче за да не присѣстствуватъ народнитъ представители, избрани отъ тая околия, ще трѣбва да се сложи на дневенъ редъ и да се реши въпросътъ за тѣхното касиране. Такъвъ е правилникътъ. Докогато не се получи вотъ за тѣхното касиране, по моето разбиране, тѣ сѣ членове на Парламента.

Х. Майеръ (д. сг): Предлагамъ този въпросъ да се тури на първо мѣсто въ дневния редъ за идното заседание.

Министър-председателъ А. Ляпчевъ: Ще видимъ кога ще го туримъ на дневенъ редъ.

Председателствуващъ В. Димчевъ: Има думата народниятъ представителъ г. Христо Статевъ. Отсъствува.

Следъ него има думата народниятъ представителъ г. Кръстю Пастуховъ. И той отсъствува.

Следъ него има думата народниятъ представителъ г. Стоянъ Никифоровъ.

С. Никифоровъ (д. сг): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Традиция е при дебатитъ по отговора на тронното слово думата да се взема отъ лидеритъ на политическитъ групировки, които, при тия голъми дебати, да кажатъ своята преценка, своята критика по политиката на правителството, и заедно съ това и своитъ лични и партийни разбирания. По тоя голъмъ въпросъ — дебатитъ по отговора на тронното слово — азъ си позволихъ, г. г. народни представители, нескромността да се наредя съ голъмитъ политически величини, които по традиция излизатъ по този въпросъ тукъ на трибуната — да се наредя, както малкото колело се нарежда между голъмитъ колелета въ единъ механизъмъ. За добро ли, за пакостъ ли, вие, г. г. народни представители, ще прецените.

Азъ гледамъ на Народното събрание като на единъ политически форумъ, отъ трибуната на който, не бидейки тя университетска катедра, всъки депутатъ по съвѣст и убеждение трѣбва да каже своята преценка, колкото и субективна да е тя. Депутатътъ е суверенъ въ своитъ убеждения и въ своитъ мнения. Азъ ще изнеса предъ васъ моята субективна преценка, но съмъ дълбоко убеденъ, че тя ще бѣде отъ полза за управлението, макаръ специално за партията на Демократическия сговоръ да кажа нѣколко субективни мисли.

Г. г. народни представители! Преди да се спра по същество на въпроситъ, които ще засегна, позволете ми, да стана изразител на единъ протестъ, резултатъ на моето и на всички добри българи огорчение. Протестътъ си азъ отправямъ противъ цѣлата опозиция, съ изключение на г. г. демократитъ и на либералитъ отъ всички фракции. При откриването на Народното събрание отъ г. министъръ-председателя, той, завършвайки четенето на тронното слово, пожела, следъ повика „да живѣе България“, всички да извикаме „ура“. Въ този моментъ картината за всъки добъръ българинъ бѣше страшна.

Н. Андреевъ (р): Вие отде знаете, че ние, радикалитъ, не сме викали „ура“ и не сме ржкоплѣскали?

С. Никифоровъ (д. сг): Като-че-ли тукъ отъ тая страна (Сочи лѣвицата), съ изключение на демократитъ и либералитъ отъ всички фракции, стояха бездушни пѣнища, които не се трогнаха отъ тоя повикъ за България. (Възражения отъ занаятчиитъ и отъ земледѣлцитъ).

Г-да! Вие искахте тогава да правите обструкция.

Отъ лѣвицата: Не е вѣрно!

С. Омарчевски (з): Вие бълнувате!

С. Никифоровъ (д. сг): Вие имате всичката възможност да правите опозиция, но никому, г-да, не е позволено да прави обструкция съ името на България, безразлично дали тоя повикъ за България е направенъ отъ г. Ляпчева или отъ г. Маркова.

Д. Грънчаровъ (з. в): Съ пушка и съ ножъ въ рѣка сме викали „ура“ на фронта.

Н. Андреевъ (р): Що се отнася поне до нашата група, трѣбва да се корегирате. Вие заблуждавате. Протестирамъ срещу Вашата безскрупулностъ.

П. Петковъ (зан.) И азъ също протестирамъ. Ние ржкоплѣскахме и извикахме „ура“.

С. Омарчевски (з.): Също и азъ протестирамъ.

С. Никифоровъ (д. сг): Г. Андреевъ! Приемамъ Вашата корекция. Вашата група е много малка и може би остана незабелязана отъ мене. Извинявамъ се, що се касае до вашата група.

Г. г. народни представители! Повикътъ за България трѣбва да ви вдъхновява.

Нѣкой отъ лѣвицата: Тукъ всички извикаха „ура“.

Другъ отъ лѣвицата: Не се оправдавай.

С. Никифоровъ (д. сг): Не е въпросъ за оправдание, г-да. Картината е ясна. Докато чужденцитъ ржкоплѣскаха, вие тукъ мълчаливо гледахте, като-че-ли се касаеше въпросътъ да живѣе не България, а Патагония.

Ц. Табаковъ (зан): Това не е вѣрно. Вие кжде бѣхте тогава?

С. Омарчевски (з): Отъ трибуната на Народното събрание се разправятъ лъжи.

П. Петковъ (зан): Г. Никифоровъ! Това е субективно Ваше гледище, както Вие самъ се изразихте отначало. Тукъ имаше публика, която видѣ. Вие не обичате България повече отъ насъ.

Нѣкой отъ земледѣлцитъ: Вие докарахте две катастрофи на България съ вашата политика.

Д. Грънчаровъ (з. в): (Сочи народния представителъ Георги Енчевъ — инвалидъ съ една рѣка) И тоя не е извикалъ „ура“!

С. Никифоровъ (д. сг): Името на България, г. г. народни представители, трѣбва да буди въ всъки българинъ оня поривъ, онова себеотрицание, което води цѣлия български народъ по македонскитъ и тракийски чукари. Името на България, повтарямъ, трѣбва да буди възторгъ, когато се споменава съ пожелание „да живѣе“, безразлично дали отъ тукъ (Сочи дѣсницата) или отъ тукъ (Сочи лѣвицата).

П. Миновъ (з. в): Презъ време на войната ти въ кой ешалонъ бѣше?

С. Никифоровъ (д. сг): Химнътъ на България, безразлично дали е свиренъ отъ свищовски цигани или отъ симфоничния оркестъръ на професоръ Добровена, трѣбва да вдъхновява всъки българинъ.

Уважаемый колега! На тебе, който ме питашъ въ кой ешалонъ съмъ билъ презъ време на войната, ще кажа: търсете писменитъ заповѣди по четвърта дивизия и ще видите, че азъ отъ първия до последния день на войната съмъ билъ въ окопитъ като минохвъргачъ.

Отъ лѣвицата: А-а-а!

С. Никифоровъ (д. сг): А вие знаете каква е минохвъргачната служба, и може да сѣдите дали съмъ билъ добре или зле.

П. Миновъ (д. в): Патриотизъмъ на народни представители не се продава.

С. Никифоровъ (д. сг): Г. г. народни представители! Предметъ на дебатитъ по отговора на тронното слово е политиката на правителството — материя широка, сложна, важна; по нея всъки съ своя авторитетъ, споредъ своята преценка и умение, ще си каже думата. Г. Пастуховъ — нека се изразя съ неговитъ думи — пожела да излѣзе на трибуната тежката артилерия на Демократическия сговоръ. Азъ си позволихъ, казахъ въ началото, нескромността, наредъ съ тази тежка артилерия, да курдисамъ на позиция едно планинско топче . . .

Отъ лѣвицата: Минохвъргачка. (Смѣхъ).

С. Никифоровъ (д. сг): . . . което, поради своята подвижностъ, ще стреля и налѣво, и надѣсно. Надѣвамъ се, г. г. народни представители, че снарядитъ на това топче, отправени налѣво, нѣма да бѣдатъ хвърляни съ голѣмо озлобление, . . .

П. Петковъ (зан.): То се позна отначалото.

С. Никифоровъ (д. сг): . . . а онѣзи, хвърляни надѣсно, ще бѣдатъ само за опомняне.

Следъ този малъкъ уводъ, г. г. народни представители, азъ си позволявамъ да кажа само нѣколко думи, резултатъ на моята преценка, по външната политика на Демократическия сговоръ и на България.

Г. г. народни представители! Зарята на 9 юний завари образа на България измъченъ, оскърбенъ, униженъ.

П. Петковъ (зан.): Какъто е и сегашниятъ.

С. Никифоровъ (д. сг): Редица години подъ редъ неопитни и престѣпни ржце моделираха този образъ, за да го предадатъ на 9 юний въ ржцетъ на новата генерация политици, деветоюнцитъ, жреци на националното напрежение, бихъ казалъ, а отъ тѣхъ — да премине въ ржцетъ на новата политическа групировка, нарекла себе си Демократически сговоръ. Измъчена, слаба, обезоржжена, България трѣбваше преди всичко да извоява своята самостоятелностъ и своето национално достойнство.

Така, г. г. народни представители, започна външната политика на България под егидата на Демократическия сговор — политика на мир, лоялност, добросъседство, приятелство с всички велики и малки сили и на запазване българската националност. Тая политика, подета от уважаемия г. Калфов, първия министър на външните работи на Демократическия сговор, следвана днес от г. Буров, е политика не лична, не партийна, ако щете, тя е политика национална, политика племенна. Ако е писано в близките години правителството да бъде смънено и наследено от друга или други групировки, по състояние на съдбините и тѣ ще трѣбва да водят същата тази политика, затуй защото тя е политика, която се налага от истинските интереси на българската държава и на българското племе.

Г. г. народни представители! Въ дни тежки, пълни с изпитания, застрашаващи нашето самостоятелно национално съществуване, тая политика на правителството на мир, на лоялност с великите сили и близките съседи даде своите резултати. Близките исторически дати ни напомнят това. И ако е въпрос да ги хроникарамъ, азъ ще ви припомня за петричкия инцидентъ, азъ ще ви припомня за колективната нота от миналата година, азъ ще ви припомня за близкия инцидентъ въ Шипъ. И при трите тѣзи инциденти българската държава, въ резултат на своята политика на мир и лоялност, даде онова, което трѣбваше да даде за България — чест, достойнство и запазване на нейното национално съществуване. Ако чрезъ тази политика на мир и лоялност, г. г. народни представители, ние затвърдихме нашата самостоятелност, издигнахме националното си достойнство, не по-малко важно е, че ние чрезъ нея и само чрезъ нея — потвърждавамъ тази фраза — ще можемъ да добиемъ разрешението и на онѣзи политически и държавни въпроси, отъ които зависи стопанското и самостоятелното, ако щете, съществуване на България, а именно репарационния въпросъ, въпроса за наборната армия и въпроса за малцинствата, по-специално македонския въпросъ. Това сѣ трите голѣми въпроси, които подлежат на разрешение, които стоятъ като дамоклевъ мечъ, които сѣ едно печално наследство, което Демократическиятъ сговоръ трѣбва да разгледа, да корегира, да поправи.

Г. г. народни представители! По въпроса за репарациите, особено въ бившата Камара, се правеше опозиция на сегашната външна политика на правителството съ упрѣка, че тя е политика пораженска. По репарационния въпросъ се предлагаше да се вземе становището на отказъ, отказъ категориченъ, на плащане репарации. Е добре, азъ мисля, че и за най-голѣмитѣ скептици въпросътъ за политиката на отказъ да се плащатъ репарации е вече изясненъ, следъ като имаме примѣра на Австрия. Ако вие, г. г. народни представители, бихте пожелали да имаме единъ финансовъ контролъ, подобенъ на Цимермановия въ Австрия, азъ не съмъ отъ тѣзи да предпочета този контролъ. Азъ бихъ се съгласилъ мѣчно, тежко да понасяме ние репарационния дългъ, но да се избавимъ отъ Цимермановия контролъ, наложенъ на Австрия въ резултат на нейната политика на отказване плащане на репарации.

Репарационниятъ въпросъ не е частно български; той е въпросъ на всички държави, и победени, и победители. Вие знаете много хубаво, че днесъ въпросъ на Франция и Англия е какъ да плащатъ тѣ своите задължения къмъ Америка. Вие знаете, че днесъ Германия плаща годишно повече отъ единъ милиардъ и 500 милиона златни марки репарационенъ дългъ, че нашитѣ репарационни плащания ще бѣдатъ тежки, много тежки, едвамъ въ 1932 и 1933 г. Но, все пакъ, колкото и тежко да е това за българското данъчно бреме, само сѣ политиката на подготовка, на изчакване на удобния моментъ, когато всички сили, и победени, и победители, ще го сложатъ на масата на Обществото на народите за разрешение, ще трѣбва и ние да си кажемъ последната дума по него. Но отсега сѣ политика на бабайлъкъ да заявяваме, че ние не можемъ да плащаме, ние може-би не, но сигурно ще получимъ по-страшното разрешение, отъ което всѣки добъръ българинъ трѣбва да се пази: унижение на нашата национална самостоятелност.

Чрезъ наемната армия, г. г. народни представители, вие знаете, че ние затворихме нашата културна школа, ние изживяваме отъ своя бюджетъ ежегодно по 500 милиона лева. Добре. Тия тежести ние ще ги отнемемъ отъ гърба на данъкоплатеца, ще ги премахнемъ отъ бюджета на държавата по пътя на политиката на мир и лоялност, на подготовка и на изчакване на момента, когато ще бѣде най-

удобно, наредъ съ всички сили да сложимъ на масата на Обществото на народите въпроситѣ, които тревожатъ българското племе.

Но, г. г. народни представители, ако правителството на Демократическия сговоръ ви препорѣчва и води политика на мир и лоялност, дайте възможност на това правителство поне за две години да следва тая политика на мир и на лоялност; недейте я спѣва поне за две години съ разни ексцеси отъ вънъ и вътре. Две години не сѣ нищо предъ историята, но дайте да ги изживѣемъ, да ги изчакаме въ една политика на почтеностъ такава, каквато я следва правителството, за да можемъ ние, въ края на краищата, да пожнемъ резултатитѣ на тая политика.

Лично азъ имамъ усѣта, г. г. народни представители, че следвайки тая политика, ние ще пожнемъ по-голѣми резултати, отколкото българското племе е пожняло презъ цѣлия свой 50-годишенъ свободенъ животъ — особено по македонския въпросъ.

Та, г. г. народни представители, чрезъ тая политика на мир и лоялност ние отворихме вратитѣ на банковия кредитъ за България. Вие знаете много добре, че миналата година въ резултатъ на тая политика намъ се даде бѣжанскиятъ заемъ. Та, именно въ резултатъ на тая политика на мир и лоялност намъ се откриватъ перспективитѣ за сключване на голѣмия стопански заемъ, за който става речъ и въ тронното слово. Азъ оставямъ на г. г. финансиститѣ да преценятъ резултата отъ този стопански заемъ за България. Но азъ grosso-модо виждамъ всички благодатни перспективи, които се откриватъ за българската държава, за нейния стопански и индустриаленъ животъ отъ постѣпването на този стопански заемъ въ България.

Д. Гичевъ (з. в.): Като дойдатъ условията, тогава ще говоримъ.

С. Никифоровъ (д. сг.): Азъ виждамъ, драги приятели, че ние, преди всичко, имаме окончателно заздравенъ левъ — една проблема така удачно разрешена отъ бившия министъръ на финанситѣ г. Тодоровъ.

Д. Гичевъ (з. в.): (Възразява нѣщо)

С. Никифоровъ (д. сг.): Азъ виждамъ изплатенъ дългъ на българската държава къмъ Българската народна банка. И именно затова е заемътъ, господине, който се обажда, да не става съ 100 милиона годишно, а да стане наведнѣжъ — нали?

К. Томовъ (з.): Съ 120 милиона.

Д. Гичевъ (з. в.): И всички фондове изядени!

С. Никифоровъ (д. сг.): Азъ виждамъ, г. г. народни представители, да се открива перспектива за евтинъ земеделски и индустриаленъ кредитъ.

П. Петковъ (зан.): Тѣкмо тя не се вижда.

С. Никифоровъ (д. сг.): Азъ виждамъ, г. г. народни представители, да се разширява желѣзопѣтното дѣло чрезъ постѣпления отъ този заемъ — единствената гаранция за правилната стопанска обмѣна.

Д. Гичевъ (з. в.): Много миражи!

С. Никифоровъ (д. сг.): Но ще ми кажете вие: да, тѣзи перспективи ще ги имате, но ще ни дадете едни драконовски условия на този заемъ. Г. г. народни представители! Вие сте суверенни да решите. Но още никой не ви е казалъ условията на този заемъ. Та нима вие мислите, че ние, болшинството, ще приемемъ единъ заемъ даже при относително тежки гаранции за България?

П. Петковъ (зан.): И хоро ще играете.

С. Никифоровъ (д. сг.): Нѣма хоро да играемъ, защото досега сме доказали, че хоро сѣ съдбинитѣ на България не сме играли. Ние сме първитѣ, които ще кажемъ на министъръ-председателя или на респективния министъръ, който ще ни поднесе условията на този заемъ, че заемъ при условията на Цимермана въ Австрия нѣма да приемемъ.

П. Петковъ (зан.): Ще го присмете, за да запазите властта.

С. Никифоровъ (д. сг): По този въпрос нѣма защо предварително да си правимъ догатки. Когато се предложатъ условията на заема, народното представителство е суверенно да ги одобри или отхвърли.

П. Миновъ (з. в): Защо говорите тогава по заема?

С. Никифоровъ (д. сг): Защото е писано въ тронното слово.

Д. Гичевъ (з. в): Изглежда, че сте много далекогледъ.

С. Никифоровъ (д. сг): Г. г. народни представители! Малки ли сѣ резултатитъ, които даде политиката на миръ и лоялностъ, следвана отъ България досега? Нѣкои отъ опозиционнитъ народни представители наричатъ тази политика пораженска или политика на унижението. На тѣзи, които наричатъ тая политика пораженска, азъ ще имъ напомня, че атмосферата около България далечъ още не е тѣй ясна, както тѣ си представяватъ. Около насъ има още атмосфера на мѣстъ, на злоба, на остървление. И ако ми позволите да направя съ васъ една малка екскурзия отъ София до Парижъ, . . .

Д. Грънчаровъ (з. в): Съ чужда валута!

С. Никифоровъ (д. сг): . . . азъ ще ви покажа, че тази злоба и тази мѣстъ срещу България е насаждана преди всичко отъ родни братя, приятели на които има тукъ въ Камарата и които постоянно ме апострофиратъ.

Г. г. народни представители! По ваше желание въ края на месецъ августъ тази година делегация на българския Парламентъ трѣбваше да замине за Парижъ, за да представлява българския Парламентъ на XXIV-та интерпарламентарна конференция. Заедно съ делегацията пътуваха и нѣколко души български студенти, делегати на една международна студентска конференция въ Римъ. Още стѣпвайки въ територията на Сърбия, българското студентство бѣше изложено на едно национално огорчение, което е вънъ отъ всѣка критика. И наредъ съ сръбскитъ жандарми, които си позволяваха тази волностъ, това коншунство национално, трѣбваше да видимъ и двама български емигранти, осѣдени по нѣколко пѣти на смъртъ отъ българското правосѣдие. Не стига това. Продължавайки нашето пътуване, азъ, заедно съ моя приятелъ г. Статевъ, имаме нещастieto да попаднемъ въ събесѣдничество съ единъ прави сърбинъ, инспекторъ на сръбскитъ държавни желѣзници. Само като разбра, че ние сме българи, Миланъ Стаевичъ, инспекторъ на сръбскитъ държавни желѣзници, подскочи като ужилень и отъ устата му започнаха да се лѣятъ най-отвратителнитъ изрази, които единъ човѣкъ може да каже въ своето озлобление. Нѣмаше нужда да му казваме, че сме отъ Демократическия сговоръ, или отъ Стѣмбелсвата партия, или отъ Българския народенъ земеделски сѣюзъ. За него това бѣше безразлично, той ни третираше като българи.

Т. Кожухаровъ (д. сг): Радоловъ, ако пътува, нѣма да го посрѣщнатъ така!

Д-ръ К. Милановъ (д. сг): Той ще предупреди по-рано.

С. Никифоровъ (д. сг): Ние, българитъ, бѣхме обявени отъ Миланъ Стаевичъ за варвари, за татари, за най-голѣми кърволюци на свѣта и азъ, заедно съ г. Статевъ, трѣбваше да употребимъ всичкото си красноречие, всички доводи, каквито можехме да намѣримъ, за да убедимъ този озлобенъ сърбинъ въ неправомотата на тезата, която поддържаше по отношение на българското племе. Неговото желание все пакъ остана да види частъ по-скоро една война между България и Сърбия, и той, 60-годишниятъ старецъ, да поведе своитъ колеги, 60-годишни старци, начело на сръбската армия, за да може да заколи всѣки единъ поне по 30 българи. Този е психиката на сърбина. И когато ние следъ всичко онова, което можахме да кажемъ, за да омекчимъ неговата злоба, по раздѣла на пѣтицата ни, трѣбваше да се раздѣлимъ, г. Стаевичъ, подавайки ръката си за сѣгомъ, ни каза: „Не ми е приятно да сум био с бугари“ — не ми бѣше приятно, че бѣхъ съ българи. Излизайки отъ вагона, като инспекторъ на желѣзницитъ, даде нареждане да ни изхвърлятъ отъ първокласния вагонъ, въ който бѣхме намѣрили мѣсто съ г. Статевъ. Нѣма защо да ви казвамъ, че никакво внимание на насъ, като народни представители, не биде указано презъ цѣлия пътъ въ сръбската държава.

Та, г. г. народни представители, тая психика на злоба и мѣстъ, е още наслоена вънъ отъ границитъ на България и всички ония, които критикуватъ политиката на България и политиката на сегашното правителство, ще трѣбва да държатъ смѣтка за нея.

Но злобата не е само тукъ около насъ; тя се разнася още по-далечъ и, за нещастие, г. г. народни представители, пакъ отъ наши родни братя, приятели на Земледѣлския сѣюзъ. Предъ вратитъ на французския сенатъ, кѣдето заседаваше интерпарламентарната конференция, при участието на представители отъ 35 нации, и кѣдето българската делегация най-достойно отстояваше интереситъ на българското племе по голѣмитъ въпроси — репарационенъ, наборна армия, финансовъ стабилитетъ и пр. — двама емигранти раздаваха единъ такъвъ памфлетъ, какъвто и най-коварниятъ, и най-ужасниятъ злодей не би напечатилъ. Въ тоя памфлетъ България бѣше описана като най-звѣрската страна на свѣта, тамъ кѣдето хората чутъ-ли-не живи се ядатъ, горятъ се, заравятъ се живи и се бесятъ безъ всѣкакви присѣди.

С. Златевъ (з. в): Не е лъжа.

Министъръ Ц. Бобошевски: Какво мѣри оня старецъ тамъ?

С. Никифоровъ (д. сг): Тоя памфлетъ, г. г. народни представители, се раздаваше на всички делегати на тая свѣтловна конференция, за да се разнесе по всички краища на земното кълбо. И азъ съмъ убедень, че днесъ и въ Куба, и въ Аржентина, и въ Китай, и въ Япония знаятъ, че на земята има два ада, два пъкъла: единиятъ на Данте Алигиери, другиятъ на България. Това е резултатътъ отъ този памфлетъ, който се разнася отъ дружбашкитъ емигранти по всички краища на свѣта.

Та тия емигранти, които така пакостно служатъ на своята родина, не се ли поучиха, не се ли засрашиха отъ двѣтъ македончета, които сѣщо така стояха предъ вратитъ на Сената и раздаваха писмено тезата на своя измѣненъ народъ, зачищавайки го въ най-честна, най-блага, най-коректна форма? Не се ли засрашиха тѣ отъ тѣхъ, които стояха тамъ и за който най-сдобимната мечта е да умратъ за родината си? Не, тѣ продължаваха, и днесъ продължаватъ да клейматъ и чернятъ България, за да можемъ ние, когато отиваме въ странство, да се чудимъ, наистина, дали всичко това, което се разправя, е вѣрно, или не е.

Г. г. народни представители! Все пакъ добиваме известно утешение, когато, бидейки въ странство, видимъ, че тази страшна злоба не е засегнала изцѣло всички сръди на европейскитъ нации. Културнитъ народи вече не възприематъ за права тезата на дружбашкия сѣюзъ, който желае да представи България като втори адъ. Изразителъ на тази нова психика, благоприятна за България, стана председателътъ на французкия сенатъ Полъ Думеръ, който, приемайки българската делегация на голѣмия приемъ въ сената, каза: „Българитъ сѣ стари наши приятели, съ които други станаха причина да се отчуждимъ, но „le beau temps revient“ — хубавото време се връща“.

Г. г. народни представители! Азъ искамъ да заключа моитъ бележки по външната политика, илюстрирайки ви я съ всичко това, което казахъ, като се конкретизирамъ, че политиката на миръ и лоялностъ, която Демократическиятъ сговоръ следва и ще следва, е наистина политика истински отговаряща на нуждитъ на племето ни. Пѣтътъ, по който Демократическиятъ сговоръ води тази си политика, е правъ и той ще го следва, въпрѣки всички атаки, било отъ вънъ, било отъ вътре.

Г. г. народни представители! Минавайки на вътрешната и стопанската политика на Сговора, азъ ще започна съ една констатация, за която моля своитъ приятели отъ Демократическия сговоръ да ме извинятъ. По въпроситъ на вътрешното управление азъ поставямъ Демократическия сговоръ на ученическата скамейка съ желанието да оцѣни неговата дейностъ и да му поставя бележка. Съ огледъ на всичко извършено досега, азъ си позволявамъ да поставя на Демократическия сговоръ за неговото управление оцѣнка бележката 3+, за да го отлича отъ всички досегашни управления, които намирамъ по-лоши — въ скоби казано: дружбашкото управление не се поддава на никаква оцѣнка — но при формалната забележка, че Демократическиятъ сговоръ има и сили, и сръдства, и възможностъ да управлява отлично и да получи бележката 6.

К. Томовъ (з): (Къмъ сговориститъ) Ржкоплѣскайте де — бележка 6 ви поставятъ!

С. Ом рчевски (з): Шомъ оценявате управлението съ 3+, много лоша оценка му давате!

Т. Кожухаровъ (д. сг): Само Вие имате смѣлостта да претендирате за 6. Никой такава смѣлост не е ималъ.

К. Томовъ (з): Никой не е претендиралъ за 6, защото никой не е оценявалъ политиката съ бележки. Тази оценка не излизе галиба като онази, която поставятъ ония даскали, които фикатъ ученицитъ въ своята кѣща, та да имъ поставятъ бележката!

С. Никифоровъ (д. сг): Демократическиятъ сговоръ даде маса творчески инициативи въ всички ресори; Демократическиятъ сговоръ даде едно строителство, каквото никое друго правителство досега въ България не е дало. Днесъ България е въ килежъ отъ творчество, отъ строежъ — нѣщо, което никога въ историята на България не е отбелязвано. Демократическиятъ сговоръ — нека се конкретизирамъ — давайки grosso modo обща характеристика на направеното въ всички ресори, даде въ областта на финанситъ, напр., ясно и справедливо, неувеличено данъчно облагане, stabilitetъ на лева, подобрене на заплати и на пенсии; въ областта на просвѣтата — stabilitetъ, редъ, дисциплина и научи ученицитъ преди всичко на отечестволубие.

П. Петковъ (зан): Даде мина Перникъ, арбитражитъ!

С. Никифоровъ (д. сг): Въ областта на правосъдието: неспѣлност, редъ и почтеностъ въ правосъдието; въ областта на търговията: образцово социално законодателство, редъ и доходностъ отъ народнитъ ни богатства — бани, мини и кариери. Въ областта на благоустройството...

А. Радоловъ (з. в): Тамъ заслужавате шестъ.

С. Никифоровъ (д. сг): Недейте изпреваря — да не кажа българската пословица. Ще лойда и из Вашата мисль. — Въ областта на благоустройството: гѣтните и съобщенията; въ областта на желѣзницитъ: редъ, порядъкъ, честностъ и увеличение на трафика; въ областта на земледелието: модерно и доходно стопанисване; въ областта на вътрешнитъ работи: редъ, спокойствие и свобода.

Отъ земледѣлцитъ: А-а-а!

П. Петковъ (зан): И детективи.

С. Никифоровъ (д. сг): Но, г. г. народни представители — дохождамъ на моята мисль — въпрѣки това грамадно творчество на Демократическия сговоръ, въпрѣки голѣмитъ стопански и други инициативи. Демократическиятъ сговоръ не създаде ентузиазъмъ, не създаде екзалтация долу въ маситъ. Демократическиятъ сговоръ не създаде новата епоха, за която той биде предопредѣленъ. Демократическиятъ сговоръ не изигра полята на новъ Месия, какъвто на 9 юний се показа на хоризонта на българския народъ, и затова съ оправдани сегашниятъ менталитетъ и сегашната психика на българския народъ.

Кои сѣ причинитъ, г. г. народни представители? Защо въпрѣки това голѣмо творчество, защо въпрѣки този еланъ да се даде всичко хубаво на българския народъ, не се създаде ентузиазъмъ и екзалтация въ българското племе? Защо все пакъ едно мъртвило се забелязва въ редоветъ на народнитъ маси?

Стамболийски навремето създаде екзалтация. Въпрѣки всички отрицания, които той даде на българския народъ, все пакъ имаше екзалтация. Днесъ я нѣма, въпрѣки голѣмото творчество. (Възражение отъ земледѣлецъ) Позволете ми, драги приятелю, да се спра на причинитъ, тъй както азъ ги разбирамъ. Не желая да ви задължавамъ да одобрите това, което ще кажа, но позволете ми да кажа моята преценка — макаръ и субективна.

Е добре, г. г. народни представители, причинитъ сѣ нѣколко: едни сѣ въ народнитъ маси, други сѣ въ самия Демократически сговоръ. Но, преди всичко, главната причина, основната причина, по което лично разбираме, е, че процесътъ на прегрупирането на политическитъ сили у насъ не е още завършенъ. Докогато г. Малиновъ, заедно съ своитъ приятели, стои вънъ отъ Сговора; докогато въ Сговора има депутати, които завършватъ своитъ политически речи съ

повика: „Долу буржоазията!“; докогато между депутатитъ отъ Сговора има такива, които считатъ, че народняшкото племе е проказата на Сговора, дотогава за мене процесътъ на прегрупирането политическитъ сили не е завършенъ. Тая е голѣмата причина, преди всичко, за да нѣма у народа ентузиазъмъ.

П. Петковъ (зан): Ако въ петъ години не стана това прегрупиране, тепърва нѣма да стане.

С. Никифоровъ (д. сг): Г. г. народни представители! Азъ не съмъ утѣлномошенъ отъ никого, изказвамъ само моя лична преценка. Но азъ се отправямъ къмъ г. Малинова съ повика: елате, г. Малиновъ, между насъ! Елате, но не на базата на коалицията, а на базата на еднородството, на хомогенността! Елате заедно съ Демократическия сговоръ да изградимъ голѣмата политическа сила на българската демократическа интелигенция, за да създадемъ наистина една голѣма политическа единица, която да бѣде и да пребѣде! На Вашия апелъ, г. Малиновъ, който отправяте за нова властъ, азъ Ви отговарямъ съ тая покана. Единъ день историята ще сѣди кой е билъ правъ.

Но, г. г. народни представители, азъ казахъ, че причината за липсата на ентузиазъмъ е и въ народнитъ маси. Коя е тази причина? Г. г. народни представители! Като оставимъ настрана библейската теза за произхода на човѣка и възприемемъ научната теза, тезата на Дарвина, произходътъ на човѣка е отъ звѣра. Хиляди години човѣчеството чрезъ култура, чрезъ наука, чрезъ възпитание се мѣчи, колкото е възможно повече да потисне инстинкта на звѣра въ човѣшкото същество, за да остане налице само човѣшкото достоинство. Е добре, само тритѣ години на управление на дружбашнитъ бѣха достатъчни да извадятъ наново тоя инстинктъ на звѣра и да го лепнатъ върху челото на българската полуинтелигенция, която доразруши до основи моралитета на българския народъ. Въ три години само дружбашното управление научи българския народъ на непочтеностъ, на недостойнство, на хайлазлъкъ и на звѣрство.

А. Радоловъ (з. в): Нищо подобно нѣма.

С. Златевъ (з. в): Току-тъй си приказвате.

С. Никифоровъ (д. сг): Е добре, г. г. народни представители, чудно ли ви е, че отъ това насаждане на звѣрския инстинктъ и днесъ още има остатки отъ корупция и разбойничество?

А. Радоловъ (з. в): Тоя звѣрски инстинктъ вие го насадахте.

С. Никифоровъ (д. сг): Вие ще ни упрѣквате, че сме насадили тоя инстинктъ!

Т. Кожухаровъ (д. сг): Когато ви рѣжатъ за бѣсъ, защо не мълчите като насъ? Когато насъ ни рѣжатъ, виждате колко сме спокойни. Вие не искате на насъ да падне сѣнка. Поне Томовъ каза на 9 юний: „Тиранинътъ падна“. Баремъ това не признавате ли?

К. Томовъ (з): Не съмъ го казалъ, г. Кожухаровъ.

Нѣкой отъ земледѣлцитъ: Не го е казалъ така.

П. Миновъ (з. в): Много отъ сговориститъ сега казватъ: „Кѣде е Стамболийски, защо го нѣма?“

Г. Чернооковъ (д. сг): Ти разправяше едно време на Русевъ, че си много добъръ човѣкъ, а сега ти пораснаха ушитъ и питахъ за Стамболийски. Много си храбъръ сега.

П. Миновъ (з. в): За мене всички хора сѣ еднакви.

Нѣкой отъ сговориститъ: А-а-а!

С. Никифоровъ (д. сг): Г. г. народни представители! Въренъ изразителъ на тоя звѣрски инстинктъ е станалъ завчера колегата Аврамъ Стояновъ, който на митинга на работническитъ синдикати се е провикналъ: „Смъртъ на българската буржоазия! Класова борба докрай, съ всички сѣдства“. Та не е ли това, драги приятели, резултатъ на тоя звѣрски инстинктъ, който вие насадахте въ българското племе?

А. Радолов (з. в): Ама Земледѣлскиятъ съюзъ ли е насъждалъ звѣрския инстинктъ? Може ли такава нѣщо?

С. Никифоровъ (д. сг): Вашето управление. — Г. г. народни представители! Изразявайки тая причина, чудно ли ви е, че народнитѣ маси не сѣ вече способни да се ентузиазиратъ отъ голѣмото творчество, отъ благодатната рѣка на Демократическия сговоръ? Има, г. г. народни представители, пунктове, селски и градски, върху които с излѣта благодатъта на управлението и въпрѣки това въ изборитѣ тамъ Сговорътъ е въ малцинство. Не е ли страненъ тоя фактъ? Но интересно е обяснението, което даватъ тия приятели за своето негласуване за Сговора.

П. Миновъ (з. в): Правите едно самопризнание.

С. Никифоровъ (д. сг): Знаете ли какъ обясняватъ тоя фактъ ония, които не гласуватъ за Сговора, г. Миновъ? Като резултатъ на вашето възпитание, тѣ казватъ: „Защо да гласуваме за васъ? Вие търсите цензъ, търсите интеллигентни, почтени хора за управлението. Ние разбрахме, че и пѣждарътъ може да стане министъръ. Ние ще гласуваме за ония, които ни казваха това“.

П. Миновъ (з. в): Ние дадохме възможностъ на българския народъ свободно да си гласува.

С. Никифоровъ (д. сг): Г. г. народни представители! Различявайки така причинитѣ за липсата на ентузиазъмъ, азъ казахъ, че има причини и въ Сговора. Да управлявашъ, по мое мнение, колкото и странно да ви се види това, не е много мъчна работа. Да управлявашъ, значи да имашъ здравъ умъ, интелектъ и честностъ, да давашъ винаги правилна преценка на момента, да се съобразявашъ съ психиката и манталитета на народа, но при това обезателно да имашъ жестъ — това, което азъ наричамъ обществена храбростъ. Ето условията да управлявашъ единъ народъ. По моята преценка Демократическиятъ сговоръ, въпрѣки всички условия, въпрѣки всичката резултатна дейностъ, която той е далъ вече на България отъ 9 юний насамъ, нѣма въ достатъченъ размѣръ оня елементъ, който азъ наричамъ обществена храбростъ, нему му липсва жестътъ. Демократическиятъ сговоръ е робъ на формата. Демократическиятъ сговоръ се плаши отъ повика, който евентуално ще се отправи отъ лѣво. „Това не е демократично“. Тая предисторическа фраза го плаши и голѣмата инициатива, която той трѣбваше да вземе, за да пресъздаде българския народъ, за да му създаде нова ера, нова епоха, Демократическиятъ сговоръ не я взе само поради това, че той нѣма жеста да каже: „Въпрѣки всичко, азъ ще го направя“. Азъ мисля, г. г. народни представители, че тоя жестъ най-сетне ние ще трѣбва да го направимъ.

К. Томовъ (з): Какъ сте, г. Ляпчевъ?

Министъръ-председателъ А. Ляпчевъ: Привикналь съмъ. Съ жестове азъ не вървя.

С. Никифоровъ (д. сг): Г. г. народни представители! Моятъ духовитъ приятелъ каза, че Демократическиятъ сговоръ като-че-ли управлява по инерция. Г. г. народни представители! Стига тоя доктринерски романтизмъ, стига уплаха отъ формитѣ!

К. Томовъ (з): Конституцията — и тя е една форма.

С. Никифоровъ (д. сг): Народътъ иска постоянно да творишъ, да го екзалтирашъ, да го ентузиазирашъ. Иначе, ако го оставишъ да върви по инерция, ще заспи, ще умре и въ края на крайщата ще погребете и тебе.

Е добре, г. г. народни представители, малко ли сѣ съществениѣ реформи, които трѣбва да направимъ, за да екзалтираме, за да ентузиазираме този народъ, за да му създадемъ нова ера, нова епоха, такава, каквато отговаря на неговия манталитетъ, на неговитѣ способности и на интелекта на Демократическия сговоръ като управляваща партия?

Г. г. народни представители! Никой отъ насъ не е партизанъ нито на диктатурата, нито на реакцията. Колкото и да сѣ интересни битовитѣ промѣни, които станаха въ Турция и въ Италия, направени отъ Кемалъ Паша и Мусолини, тѣ сѣ за насъ чужди, тѣ не трѣбва да ни вдъхновяватъ; ние сме при други условия. При нашитѣ специфични условия не се иска нито диктатура, нито реакция.

Иска се обаче, съвременна демократия придружена съ обществена храбростъ. Но, азъ ще трѣбва да се конкретизирамъ.

Г. г. народни представители! Та нима е недемократично, ако ние пожелаемъ да промѣнимъ избирателната система, разбира се, не по начина, който опозицията ни препоръчва, та нима е недемократично, ако ние пожелаемъ да промѣнимъ разбиранията си по онова, що се казва избирателни и избираеми права? Азъ мога да мина за най-голямъ реакционеръ, може да ме убеждавате 300 години, че това, което става у насъ днесъ, е демократично, но азъ нѣма да се съглася съ васъ. Азъ нѣма да се съглася никогашъ, че това е най-основното понятие на демократизма, единъ клоцохорски циганинъ отъ Сливенъ да има еднакви избирателни права съ менъ. (Възгласи отъ лѣвицата) Но моето мнение това не може да бѣде демократично.

К. Томовъ (з): Това е реакция.

С. Омарчевски (з): 100 лѣтъ тому назадъ.

С. Никифоровъ (д. сг): Г. г. народни представители! Оня, който на избирателнитѣ урни въ съзнание на своя върховенъ дългъ за управление на страната нѣмѣсто избирателна бюлетина нѣмѣ избирателната книжка; (Възгласи отъ лѣвицата), тоя, който нѣма никакъвъ образователенъ цензъ, който нѣма материаленъ цензъ, да го приравните съ менъ, иди съ други подобни, които сѣ съсипали състоянието на бацитѣ си да се учатъ, това не може да бѣде демократично. (Възгласи отъ лѣвицата).

Д. Грънчаровъ (з. в): А да плаща данъци, може!

С. Никифоровъ (д. сг): Такова можеше да бѣде понятието за демократия нѣкогашъ, но въ XX вѣкъ не може да бѣде такава понятието за демократия. Наистина, френската революция стана за защита свободата, равенството и братството. Но тамъ азъ ще дойда до мисълта, че хората сѣ искали по-скоро физиологическото равенство на човѣцитѣ помежду имъ, но не и политическото равенство, за което вие се биете въ гърдитѣ и за което виждате, че е праздна приказка.

Отъ лѣвицата: Какво значи физиологическо равенство?

С. Никифоровъ (д. сг): Физиологическо равенство значи да третираме хората и себе си като човѣци, Божи даръ, които иматъ право да живѣятъ съ всички свободи. (Възгласи отъ лѣвицата).

К. Томовъ (з): Но не съ всички права!

С. Никифоровъ (д. сг): Г. г. народни представители! Въ никой случай азъ нѣма да се съглася, че избирателната система, по която ние произведохме последнитѣ избори, или оная, по която се препоръчваше да ги произведемъ — по колегии или по окръжи — е най-демократичната избирателна система. Напримѣръ, въ Ловчанската околия почти при равенство на гласовѣтъ правителствената листа получи 10 хиляди гласа, а опозиционнитѣ листи получиха 10,200 гласа — ние вземахме и четирѣхъ мандата, а опозицията, макаръ и да получи малко повече гласове отъ насъ, не взема нито единъ мандатъ. Азъ не мога да се съглася, че избирателната система, при която може да се получи такъвъ резултатъ, е демократична.

Нѣкъ отъ лѣвицата: Не е демократична.

С. Никифоровъ (д. сг): Нѣма съмнение, вие веднага ще кажете: „Това не е демократично, защото така ви изнася“. Но азъ говоря теоретически, принципиално, не въ резултатъ на дѣлата, които се даватъ.

Та, казвамъ, нима е недемократично да промѣнимъ избирателната система или избирателния законъ, поне такъвъ, че да го нагодимъ тъй както въобще домокрацията на XX-ия вѣкъ може да го разбира? Моятъ приятелъ Цено Бръшляновъ три месеца троши мозъка си докато измисли системата, наречена корективъ.

Отъ лѣвицата: Х-е-ей!

С. Никифоровъ (д. сг): Недейте се чуди, защото тя не е лесна работа. Азъ имамъ нещастие по това време да предложа една моя избирателна система, която азъ мисля, че е

най-подходяща за демокрацията, такава, каквато азъ я разбирамъ, тържество на истинския демократиченъ принципъ — болшинството да управлява, оппозицията да контролира, но оппозиция пълна въ цѣлия си съставъ. И азъ предлагамъ системата, по силата на която партията, която самостоятелно получава най-много гласове, получава две трети отъ мандатитѣ, а останалитѣ мандати — значи 91 души по сегашния съставъ на Камарата — пропорционално се разпредѣлятъ между другитѣ партии, получили по-малко гласове.

П. Миновъ (з. в): По-хубаво е да се назначаватъ.

С. Никифоровъ (д. сг): Въ такъвъ случай, г. г. народни представители, вие щѣте да имате тукъ 192-ма правителствени депутати, или депутати на най-големата партия, срещу 91 депутати на оппозицията. Та има ли по-големо тържество на демократичния принципъ отъ този: болшинството да управлява, оппозицията въ пълния си съставъ да контролира? Та не е ли най-демократично при такава една система народътъ да показва кой трѣбва да го управлява, защото той ще трѣбва да посочва отъдолу партията, която по негово мнение е най-големата?

П. Миновъ (з. в): Всѣкога управляващата партия тогава ще да има две трети отъ депутатитѣ въ Парламента, а по системата, която е сега, оппозицията може да вземе две трети отъ депутатскитѣ мѣста въ Парламента.

С. Никифоровъ (д. сг): Тогава при тая система, г. Миновъ, нѣма да има нужда нито отъ тероръ, нито отъ насилия, нито отъ агитации, защото по тая система, която азъ предлагамъ, държавата щѣше да бѣде една цѣла колегия.

П. Миновъ (з. в): Тогава вѣчно управляващата партия щѣше да има две трети отъ мандатитѣ въ Народното събрание. Това е абсурдъ.

С. Никифоровъ (д. сг): Но най-сетне, ако е въпросъ за нова система, може да се възприеме системата на личнитѣ колегии. Но все таки трѣбваше жестъ; и азъ продължавамъ да искамъ Демократическия сговоръ да направи този жестъ, за да не го обвиняваме азъ и други, че нему му липсва жестъ.

П. Миновъ (з. в.): Най-добриятъ жестъ на Демократическия сговоръ е да назначава депутатитѣ! (Възражения отъ сговориститѣ)

П. Анастасовъ (с. д): Да върне пропорцията — това, което обещахте още на 9 юний.

Т. Христовъ (д. сг): Не се обаждайте, защото ако не бѣха дружбацитѣ, вие нѣмаше да бѣдете депутатъ.

К. Лулчевъ (с. д): Ако не бѣше 9 юний, и ти нѣмаше да бѣдешъ депутатъ.

С. Никифоровъ (д. сг): Г. г. народни представители! Въ тоя редъ на мисли азъ идвамъ да подчертая още една реформа, която по моето мнение трѣбва да се направи, за да закрѣпимъ мисълта си, че наистина Демократическиятъ сговоръ е призванъ да твори новата ера на България. Та докога, г. г. народни представители, ние ще гледаме организацията на селскитѣ общини такава, каквато е сега, когато има села отъ 35—40 къщи, които представляватъ самостоятелни общини, иматъ свой кметъ, секретаръ-бирникъ, общински съветъ, свой бюджетъ и т. н.?

Та ние всички сме единодушни по това, че селскитѣ общини сѣ разорени, сѣ въ батакъ. Нима не е време да се направи жестъ да се преустрои организацията на селскитѣ общини, като вмѣсто всѣка селска община да бѣде самостоятелна единица, се създадатъ селски задруги отъ по нѣколко села съ единъ назначаванъ кметъ, отговорно лице предъ държавата. . .

Отъ лѣвицата: А-а-а, това не е демократично!

С. Никифоровъ (д. сг): . . . за да можемъ действително да видимъ една организация подходяща, една организация, която ще даде и финансови срѣдства и stabilitetъ на общинитѣ, за да могатъ да се благоустроятъ?

Нѣма съмнение, вие ще ми кажете, че това не е демократично. Е добре, азъ казахъ, тая предисторическа фраза ще държи още дълги години назадъ българския народъ.

Творческо управление ще бѣде онова, което наистина направи жестъ и се справи съ тая предисторическа фраза, разбира се, като я нагоди къмъ съвременнитѣ понятия на демокрацията.

П. Миновъ (з. в): Нещастна демокрация!

С. Никифоровъ (д. сг): Азъ бихъ отишълъ още по-нататъкъ. Азъ бихъ попиталъ, не е ли време вече да лишимъ училищнитѣ настоятелства отъ правото да назначаватъ учители и да ги оставимъ да се занимаватъ само съ училищнитѣ имоти?

П. Анастасовъ (с. д): Но това бѣше въ миналото.

С. Никифоровъ (д. сг): Трѣбва да бѣде и въ бъдещето.

П. Анастасовъ (с. д): Инспекцията всичко да нарежда!

С. Никифоровъ (д. сг): Г. г. народни представители! Държавата нѣма свое око въ селската община. Тамъ вие ще видите и кмета изборенъ, и общинския съветъ изборенъ; тамъ вие ще видите всички полски пазачи и пр., назначени отъ общинския съветъ — държавата нѣма своето бдително око чрезъ свой чиновникъ въ селската община. И каква държавна политика вие искате да проведете въ тия общини, кѣдето никой не ви е подчиненъ, кѣдето нѣма органъ, който да представлява държавната политика, кѣдето нѣма държавата контролъ прякъ, непосредственъ? Вѣрно, е че по конституцията самоуправителнитѣ тѣла съществуватъ, но ние нѣма да засѣгнемъ тѣхното самоуправление, ако приемемъ принципа кметоветѣ да се назначаватъ. Ние ще дадемъ общински съвети избираеми, за съвѣщание, но държавата като върховна ръководителка на своята политика трѣбва да има свой органъ, който да контролира, да следи.

П. Миновъ (з. в): Секретаръ-бирникитѣ нали се назначаватъ, окръжнитѣ управители нали издаватъ заповѣди? Но знаете ли какъвъ процентъ отъ тѣхъ сѣ дадени подъ съдъ? 75% отъ тѣхъ сѣ дадени подъ съдъ за корупция. Каква прокопсия ще бѣде, ако кметоветѣ бѣдатъ назначавани?

С. Никифоровъ (д. сг): Най-сетне, г. г. народни представители, азъ задавамъ въпроса: та нима не е време да преорганизираме окръжнитѣ съвети и постояннитѣ комисии? Ние сме обърнали България на необятна Русия, като сме я раздѣлили на 16 окръга, всѣки съ свой малкъ парламентъ и свои министри. Вие виждате една децентрализация, която въ никой случай не може да бѣде отъ полза за държавното управление. Защо е необходимо да се държи едно такова положение? Защото, ако се иска неговото промѣняване, щѣло да бѣде недемократично. И когато виждате ежедневнитѣ конфликти, които изникватъ между тѣзи окръжни съвети и постоянни комисии съ държавната властъ, вие се чудите по кой начинъ да ги изгладите. Всички знаете конфликта, който изниква въ последно време между постояннитѣ комисии, които имаха своя конгресъ тукъ, съ Дирекцията на народното здраве по въпроса за превантивната и лѣчебна медицина. Дирекцията на народното здраве иска да насади една своя политика, една политика държавна, обаче, иска срѣдствата за прокарането на тази политика да бѣдатъ дадени отъ окръжнитѣ съвети. Окръжнитѣ съвети протестиратъ и казватъ: „Какъ ние ще даваме срѣдствата, а други ще ни управляватъ отгоре?“ Това не е демократично, ще кажете вие, и ние ще вървимъ изъ този пътъ, предначертанъ отъ нѣкога, защото, ако предприемемъ една реформа въ това отношение, ще ни обвините, че това ще бѣде недемократично.

Та, г. г. народни представители, не е ли най-сетне недемократично да продължаваме да създаваме, че чиновническиятъ шатъ е погрѣшенъ, неудаченъ въ тази форма, въ която стои, и да не искаме да го поправимъ? И когато всѣка година въ бюджетарната комисия си деремъ гърлата, че не трѣбва да продължава така, че не може да има чиновници безъ цензъ и образование, че не може да има различни цензове по различнитѣ ведомства, че не може да има тантиеми, стотинки, платени комисии и т. н., всички казватъ: „Има шатъ, не можемъ да го промѣнимъ, ще бѣде недемократично, ако го промѣнимъ“. Време е да се направи единъ шатъ, време е, назначениитѣ чиновникѣ да бѣде съ определена, фиксирана заплатата, безъ всѣкакви тантиеми, добавъчни и пр. Азъ мисля, че една такава реформа е въ про-

грамата на Демократическия сговоръ, и той трѣбва да я направи съ онзи жестъ, който азъ претендирамъ, че трѣбва да го има.

Д-ръ И. Бешковъ (з. в): Шатнитѣ таблици съществуватъ, но не се прилагатъ.

С. Никифоровъ (д. сг): Най-после, г. г. народни представители, нима е демократично до днесъ да продължаваме да имаме въ България три форми на правописа? Та нима не може Демократическиятъ сговоръ съ единъ жестъ да наложи единъ правописъ, лошъ или добъръ, на българското племе? Та вие виждате вестници и списания, училища и учреждения да пишатъ на правописъ, кой какъвто завърне. Ако е въпросъ да намѣря още по-тежки думи, азъ ще ви кажа, че даже въ Министерството на народното просвѣщение, като се качите по стълбикъ, ще видите, че имената на всички дарители и бивши министри подъ тѣхнитѣ портрети сѫ написани на дружбакия правописъ, и това стои и до днесъ. Най-сетне, ако той е най-добриятъ, дайте да го въприемемъ, но да бъдемъ единодушни, и въ тая България, която е само отъ петъ милиона жители и 110 хиляди кв. километра, дайте да наредимъ единъ единственъ, еднороденъ и еднообразенъ правописъ, за да знаемъ действително, че всички сме българи. Г. г. народни представители! Нѣкога въ необятния Римъ, който имаше 350 подчинени провинции, благодарение на жеста на императоръ Августъ се наложи единъ единственъ езикъ, латинския, и по него всички пишеха и четѣха. Та, неужели ние това въ България не можемъ да го направимъ!

Нима най-сетне е недемократично, г. г. народни представители, да пресушимъ това злоеизичие, което е обхванало българската преса, българския журнализъмъ! Та нима това не е въ формитѣ на съвременната демокрация да накарашъ всѣкого почтено, честно и любезно да пише, въ вестникитѣ, безъ да ругае, да псува и да бѣде отговоренъ! Нима не може да се прокара законъ, който да признае правото на авторство и да теги всѣкого подъ отговорностъ! Това, г. г. народни представители, съ желание не става. Това става съ законъ, по законодателенъ редъ, безъ да има нужда тоя законъ да бѣде терористиченъ или реакционенъ.

Та нима, най-сетне, преминавайки въ областта на стопанството, е недемократично, а е реакционно, ние да привѣщемъ вниманието на българския селянинъ да оре и да сѣе по начинъ най-благодатенъ за него, отъ гледище на дѣлжарата и отъ гледище на неговото лично благоденствие! Вѣрно е, у насъ съществуватъ закони за настанѣние мѣстното производство, съществуватъ земеделски катедри, опитни полета, които даватъ насоки и нареждания и изказватъ желание, българскиятъ земеделецъ да оре, да сѣе и да земе подходящи култури. Но, въпреки това, г. г. народни представители, не върви. Не се сѣе това, което трѣбва, и не се сѣе по начинъ, както трѣбва. Та нима е реакционно, ако това се уреди чрезъ законодателенъ актъ! Та нима е реакционно, ако въ Ловчанска околия чрезъ законъ или министерска наредба се забрани да се сѣе тютюнъ, защото той тамъ не вирѣе, защото всѣка година земеделѣцитѣ прахосватъ на вѣтъра своитѣ пари и своя трудъ!

Л. Канковъ (д): Има такъвъ законъ, законътъ за тютюна, стига да се прилага.

С. Никифоровъ (д. сг): Нима е недемократично да се заставятъ българскитѣ стопани, съ повече отъ 20 или 30 декара, задължително да сѣятъ два-три декара съ фий или люцерна, за да изхранватъ на ясла по една-две-три породици крави! Вие ще ми кажете: „Ами това е много лесно, и това е въ дейността на земеделскитѣ катедри“...

С. Савовъ (д. сг): Това го правятъ окръжитѣ и общинитѣ, а не държавата. (Ржкоплѣскания отъ земеделѣцитѣ)

С. Никифоровъ (д. сг): ... „това препорѣчватъ и насаждатъ общинитѣ“. Но въпреки това, не върви.

П. Анастасовъ (с. д): Всичко по заповѣдъ, като въ казарма!

С. Никифоровъ (д. сг): Ако Вие, господинчо, можете да наредите държавата по начинъ полицейски, но при пълното съзнание на управляващитѣ и народа, че така е най-добре, това е най-добрата система на управление.

П. Анастасовъ (с. д): Така, съ заповѣдъ.

С. Никифоровъ (д. сг): Г. г. народни представители! Въ нашата история нѣкога царъ Крумъ се прочу съ изкореняването на лозята. Нима е недемократично, Демократическиятъ сговоръ да се прочуе въ историята съ унищожаването на ралото, по законодателенъ редъ, и замѣняването му съ плуга!

А. Радоловъ (з. в): То е нужно.

С. Никифоровъ (д. сг): Вие пакъ ще ми кажете: „Това е реакционно“. Да, може да е реакционно.

Д. Изгеновъ (з. в): Г. Никифоровъ! Азъ съмъ земеделецъ, стаю работникъ, и мога да ви кажа, че въпреки това отъ оралото има нужда. Ние оремъ съ плугове отъ 25 години насамъ, но въпреки това пакъ се нуждаемъ и отъ рало. Опитътъ е доказалъ това.

Х. Баралиевъ (с. д): Нѣма ли да създадете законъ да се унищожатъ племената и всичко да трѣгне по медъ и масло?

С. Никифоровъ (д. сг): Г. г. народни представители! Азъ поддържамъ тезата, че трѣбватъ законодателни инициативи за стопанисването, за обработването на земитѣ, тъй като всички пожелания, всички напѣтствия на земеделскитѣ катедри и на земеделскитѣ институти не даватъ резултатъ. Срамота е, г. г. народни представители, въ XX вѣкъ да се чопли земята съ рало; срамота е въ XX вѣкъ почти цѣла южна България да вършѣ съ деканъ: азъ имамъ личнитѣ наблюдения — може това да не се отнася за цѣла южна България, но все пакъ, за жалостъ, само тамъ ще констатира това. (Оживление) Е добре, както виждате, въпреки всичкитѣ пожелания, земеделската култура, земеделското производство е останало назадъ и трѣбва, следователно, жестътъ на управлението да се прояви тукъ по единъ по-осетеленъ начинъ (Глъчка)

Председателствуващъ В. Димчевъ: (Звъни) Моля запазете тишина, г-да!

С. Никифоровъ (д. сг): Г. г. народни представители! Азъ бихъ могълъ да ви посоча маса стопански инициативи, въ които действително жестътъ на Сговора трѣбва да се прояви, за да можемъ да изградимъ новата епоха, новата ера. Безъ съмнение, Демократическиятъ сговоръ, тоя комплексъ отъ голѣмата българска интелигенция, попълненъ особено съ кадритѣ на г. Малинова, ...

Отъ лѣвицата: Ха!

С. Никифоровъ (д. сг): ... ще има да изиграе най-завидна роля въ управлението.

П. Анастасовъ (с. д): Народняцитѣ не щатъ!

С. Никифоровъ (д. сг): Нека бъдемъ убедени всички, че наистина Демократическиятъ сговоръ, поради своя менталитетъ, поради своята воля, поради своитѣ способности, съ безкористното си служене на държавата, е единствената политическа сила, която за дълги години ще трѣбва да стои начело на управлението.

И. П. Недѣлковъ (з): Пакъ добре, че не е вѣрно това!

С. Никифоровъ (д. сг): Ония инициативи, които азъ набелязахъ, сѫ въ състояние да преродятъ българския народъ, да създадатъ нова ера за него, да му създадатъ новъ менталитетъ, за да може той за дълги още години да сочи съ право Демократическия сговоръ като единствената политическа сила въ страната и да го търси за управлението, колкото е възможно по-дълги години.

Ето моя повикъ, ето моята субективна преценка, която азъ искахъ да дамъ чрезъ моето изложение, за да ви убедя, че Демократическиятъ сговоръ има всичкитѣ елементи да даде здравото управление на държавата, че той има всичката възможностъ да задържи за дълги години управлението на държавата, трѣбва, обаче, да се въоръжи и съ куражъ за жеста, та въ името на новата демокрация — тази, която е присища на XX вѣкъ — да води българския народъ къмъ творчество и прогресъ. (Ржкоплѣскания отъ сговориститѣ).

II. Миновъ (з. в): Последният жест, който Демократическият съговор трябва да направи, пропуснахте да го кажете; това е да си отиде.

Т. Христовъ (д. сг): Вие ще управлявате пак!

Председателстващ В. Димчевъ: Има думата народният представител г. Христо Статевъ.

Х. Статевъ (нар. л): (Отъ трибуната) Г. г. народни представители! Дебатитъ по отговора на тронната речъ, които постепенно се развиватъ въ Парламента, даватъ по-новъ на всички г. г. народни представители, по свои разбирания, по свои преценки, да направятъ своята обективна, искрена и сериозна критика върху управлението на държавата. Преди, обаче, да спра вашето внимание на ония въпроси, които бихъ желалъ да засегна и мнението си по които — да сподѣля съ васъ, азъ се считамъ задълженъ да се спра за една минутка върху единъ другъ въпросъ, който доби едно съвършено извратено освѣтление въ нашето общество, а именно повдигнатиятъ въпросъ около заискването да се направи едно експозе отъ страна на правителството.

Г. г. народни представители! Вие си спомняте, че въ едно отъ миналитъ заседания, когато е ставало въпросъ за определяне дневния редъ за следующето заседание, за да се почнатъ генералнитъ дебати, нашиятъ другаръ, народниятъ представител г. Кьорчевъ, е поискалъ да се направи експозе отъ страна на правителството. На другия денъ азъ бѣхъ сезиранъ отъ страна на известни представители на опозицията съ предложението да поискаме това експозе, което ще постави базата, на която ще се развиватъ генералнитъ дебати въ Парламента, което експозе ще хвърли една по-ярка свѣтлина върху известни въпроси, които интересуватъ всички ни, въпроси, които сѣ придобили единъ другъ изгледъ отъ момента, откогато тѣ сѣ били разглеждани тукъ презъ време на извънредната сесия, досега. А най-главното и най-сѣщественото е, че съ едно експозе щѣше да се даде възможностъ на г. г. народнитъ представители, следъ като оценятъ проявената дейностъ отъ страна на правителството въ управлението на държавата, да разбератъ защо известни инициативи не сѣ били предприети и защо тѣзи, които сѣ били предприети, не сѣ дали резултати.

Тѣй или иначе, уважаемиятъ представителъ на правителството, министъръ-председателъ г. Ляпчевъ, по изисненията, които даде на Народното събрание и които всички помнимъ, не счете за нужно да направи това експозе. Обаче опозицията реши да изиска това експозе.

Въ печата, обаче, се лансира сведението, че будто-би опозицията била решила да иска експозето, и ако това експозе не се даде, то тя да откаже решително да вземе участие въ дебатитъ по отговора на тронната речъ. И нѣщо повече: единъ отъ сутрешнитъ вестници лансира, бихъ казалъ, интригата, че уважаемиятъ представителъ на Демократическата партия г. Малиновъ въ последния моментъ дезертиралъ отъ това решение на опозицията, за нуждитъ на една своя лична партийна политика, която искалъ да направи.

Дължа да заявя, г. г. народни представители, че подобно нѣщо не е имало и че повече отъ онова, което стана предъ васъ — едно мотивирано заискване на експозето — не е имало.

Азъ бѣхъ длъженъ да направя тѣзи обяснения. И сега минавамъ по-нататѣкъ къмъ предмета на моята малка речъ — къмъ въпроситъ, които вълнуватъ и интересуватъ всички ни.

Г. г. народни представители! Ако хвърлимъ единъ погледъ на проекто-отговора на тронната речъ, ние ще видимъ, че въ този проекто-отговоръ правителството е счело за необходимо да набележи известни генерални положения, съ които единъ видъ набелязва рамкитъ, въ които ще трябва да се развиятъ нашитъ дебати. Азъ ще бъда принуденъ, обаче, схващайки предназначението на сегашнитъ дебати, да надхвърля тия рамки и да засегна всички ония въпроси, които би трябвало да се засегнатъ сега, по които трябва да се даде съвършено искрено, обективно и честно оная преценка, която тѣ трябва да иматъ, по моето скромно разбиране, да изнесемъ предъ общественото мнение, предъ българския народъ ония разбирания, които ние като негови представители въ момента имаме по въпроситъ за управлението на държавата.

На първо мѣсто въ текста на проекто-отговора на тронната речъ се прави констатация за одобряването отъ страна на Парламента обявеното отъ правителството военно положение въ двата окръга, Кюстендилски и Петрички, по по-

водитъ, които сѣ известни на всички ни. Азъ по-нататѣкъ ще имамъ честта да се спра на този въпросъ, като го свържа съ другъ единъ въпросъ, който интересува всички ни, а именно нашитъ отношения съ западната ни съседка Югославия.

Азъ бързамъ, все така накратко, да премина къмъ втория пунктъ отъ проекто-отговора на тронната речъ, който е най-сѣщественитъ, най-важниятъ, който ще предизвика, както и предизвика досега, вниманието и преценката на всички ни. Този пунктъ, нека си го припомнимъ, има следното съдържание: (Чете) „Усилията на правителството за заздравяване държавнитъ финансии и за стопанското заздравяване на страната даватъ своитъ резултати“.

Г. г. народни представители! Че действително отъ страна на сегашното правителство, отъ страна на правителството, което го предшестуваше, отъ страна въобще на всички правителства, които се изредиха въ управлението следъ войната насамъ, сѣ полагани голѣми усилия за финансовото заздравяване на страната, това е безспорно. За да бъдемъ съвършено справедливи и обективни, ние не можемъ да отречемъ, че още отъ момента, следъ като излъзохме отъ войната, и когато България попадна въ онова нещастно положение следъ катастрофата, отъ момента, когато ние видѣхме цѣлото наше стопанство разстроено, нашитъ финансии забъркани, България задължена, затруднена въ всѣко отношение, отъ този моментъ насамъ сѣ голѣми усилия започна бавно и постепенно да се реставрира положението на страната. Кога повече, кога по-малко ние имаме придобивки. И колкото повече ние се отдалечавахме отъ този нещастенъ моментъ, непосредствено следъ войната, толкова за България и за усилията на българскитъ правителства и специално за усилията на сегашното правителство се създаваха благоприятни условия, за да може то бавно и постепенно да реставрира стопански България, за да може то да я заздравя и финансово. И, следователно, съ огледъ на всички ония усилия, при които дадено правителство е могло да работи, се измѣрва и степенъта на заслугитъ на правителствата, които въ това отношение сѣ изпълнили своя дългъ. При така поставения отъ мене въпросъ, азъ смѣтамъ, г. г. народни представители, че тия усилия, за които става дума въ този текстъ, по моето дълбоко убеждение, не могатъ напълно да ни задоволятъ, затуй защото веднага, непосредствено следъ тази фраза въ проекто-отговора на тронната речъ иде и съобщението на правителството, че то е вземало най-послед героичното решение да прибѣгне къмъ единъ държавенъ заемъ, произведението отъ който ще бѣде предназначено за финансовото заздравяване на страната и за стопанското реставриране на държавата.

Г. г. народни представители! Отъ частния животъ знаемъ, отъ обикновения животъ ни е известно, че обикновено въ едно стопанство се прибѣгва къмъ сключване на заеми само тогазъ, когато ще трябва да се корегира едно разстроено стопанско и финансово състояние.

Че действително преценката на сегашното правителство за съображенията, които сѣ го накарали да подири единъ голѣмъ държавенъ заемъ, за да може да корегира, за да заздравя финансовото положение на страната, не е по-друга отъ тая, която азъ давамъ въ този моментъ, свидетелствуватъ обширнитъ, искренитъ, чистосърдечнитъ обяснения, които министърътъ на финанситъ има добрината да даде съвършено изчерпателно въ комисията по отговора на тронната речъ, които сведения и обяснения навѣрно ще има честта да даде и предъ самото Народно събрание.

Споредъ тия сведения и обяснения на финансовия министъръ, споредъ неговата чистосърдечна, обективна и сериозна преценка, държавниятъ заемъ се е наложилъ вследствие на тежкото финансово и стопанско положение, въ което държавата отъ денъ на денъ все повече и повече изпада. Уважаемиятъ министъръ на финанситъ г. Молловъ се постара да набележи причинитъ, да ги скицира предъ насъ и азъ ще ги взема такива, каквито той ни ги даде.

Г. Молловъ каза: следъ войната, при онова състояние, въ което се намираше държавата — финансово затруднена, стопански разорена — държавата е трябвало да предприеме редъ инициативи, за да може да създаде процѣсъ на финансово заздравяване и на стопанско реставриране. Дадохъ се редица заеми отъ Българската народна банка подъ гаранцията на държавата. Следъ като се дадохъ тия заеми, веднага страната изпадна въ голѣма жилищна криза, преобладаването на която е трябвало да става сѣщо така съ отпусане на грамадни държавни срѣдства, иззети сѣщо така отъ Българската народна банка.

Поради финансовитъ затруднения, по едно време държавата е започнала да изразходва бюджета на една финансова

година за друга, нѣщо, което зле характеризира финансовото състояние на държавата.

Следъ това, отъ 1921 г. сѣ се пласирали въ държавни и частни постройки голѣми суми, вследствие на което затруднението все повече и повече се увеличава, настѣпва закъснение въ изплащането на заплатитѣ на чиновницитѣ. Финансовото министерство е било принудено да използва фондоветѣ, за да може да облекчи съкровището, и най-после държавата се е видѣла затруднена да посрѣща всичкитѣ си задължения отъ външенъ и вътрешенъ характеръ. И действително, г. г. народни представители, ние наблюдаваме редица случаи, въ които не само че държавата се оказва единъ свѣршено лошъ платецъ, но не проявява дори нуждната загриженостъ спрѣмо интереситѣ на частнитѣ лица, които сѣ имали известни граждански отношения съ самата държава. Вие знаете, че има предприемачи, които сѣ не нагърбили съ тежката задача и съ тежкия кръстъ да вършатъ обществена служба, да бѣдатъ предприемачи на обществени постройки, които сѣ изразходвали маса свои сръдства и не могатъ, въпрѣки изработенитѣ ситуации, да получатъ отъ страна на държавата онова, което имъ се следва. Има още по-типични случаи. Известни голѣми кредитори на държавата сѣ обвинени въ несъстоятелностъ отъ други банки, само затуй, защото не могатъ да получатъ вземанията си отъ държавата и да посрещнатъ задълженията си спрѣмо трети лица. Съ една речъ, картината, която ни нарисова г. министърътъ на финанситѣ, същевременно създава и поводитѣ и мотивитѣ, по които е било заискано да се прибѣгне къмъ държавенъ заемъ.

При това положение, г. г. народни представители, налага се, безспорно, една ликвидация — една ликвидация въ смисълъ държавата да разплати своитѣ задължения, да стане една стабилизация на лева и да дойде едно реално уравнивяване на нашия бюджетъ. Ако успѣемъ, казва г. Молловъ, да създадемъ тѣзи нѣща, ние същевременно ще туримъ началото и на онова стопанско заздравяване, което ще дойде неминуемо следъ финансовото заздравяване.

Г. г. народни представители! Тѣзи сѣ съображенията, които ни се изтъкнаха, тѣзи сѣ мотивитѣ и доводитѣ на правителството днесъ или утре да поиска съгласието на Парламента за сключването на единъ държавенъ заемъ. Следователно, това е положението, което се подлага на една оценка и отъ наша страна. Ако действително това е така, ако действително нашето положение, финансово и стопанско, е дошло до такива голѣми затруднения, ако действително за всѣкиго става очебиющо, че ние не бихме могли по никакъвъ другъ начинъ да го заздравимъ, освенъ като прибѣгнемъ къмъ единъ държавенъ заемъ, безспорно, като се иматъ предъ видъ условията на този заемъ, ще видимъ дали да го гласуваме или не.

Що се касае, обаче, до това, дали по начало ще трѣбва да бѣде сключенъ единъ държавенъ заемъ, и азъ ще имамъ нескромността да заявя отъ тая трибуна, че действително всѣки отъ насъ би поелъ голѣма отговорностъ, ако по начало смѣтне, че при това положение България не би трѣбвало да получи единъ държавенъ заемъ.

Но, г. г. народни представители, за мене се слага единъ другъ въпросъ. Ако е необходимо, ако е належащо да се добие единъ държавенъ заемъ, за да можемъ финансово да заздравимъ страната, ако е необходимо да се получи единъ държавенъ заемъ, за да можемъ да създадемъ бързия процесъ за едно стопанско реставриране, дали пъкъ е избранъ моментътъ за искането на единъ държавенъ заемъ, дали той може да търпи отлагане и отъ какви причини ще трѣбва да бѣде обосноваванъ моментътъ, въ който ще трѣбва да се прибѣгне къмъ реализирането на този държавенъ заемъ? И, по моето дълбоко убеждение, азъ намирамъ, г. г. народни представители, че прибѣгването къмъ единъ държавенъ заемъ въ този моментъ е твърде преждевременно. Преждевременно е затуй, защото обикновено, когато се прибѣгва къмъ единъ държавенъ заемъ, когато ние ще потърсимъ сръдства отвънъ, за да корегираме разклатеното положение въ страната, ние преди да отидемъ да се справимъ съ самитѣ резултати, които характеризиратъ разстроено то положение на държавата, ще трѣбва предварително да видимъ и да отстранимъ ония причини, които сѣ създали това разстроено положение въ страната.

И, следователно, Министерството на финанситѣ, преди да поиска отъ правителството разрешение и въ следствие отъ Парламента съгласие, за да отпочне уговарянето и подготвяне условията за този държавенъ заемъ, имаше единъ върховенъ дългъ да направи редъ реформи, съ реализира-

нето на които реформи щѣше да се създаде онова благоприятно положение, при което единъ реализиранъ заемъ, донесенитѣ отвънъ сръдства, използвани при новъ редъ на нѣщата, следъ като се остранятъ причинитѣ, които сѣ създали този хаосъ, да могатъ да дадатъ очакванитѣ резултати.

Г. г. народни представители! Не е въпросъ за паритѣ, които ще намѣримъ отвънъ, за да ги внесемъ вътрѣ въ страната, нито пъкъ е въпросъ за размѣра на този заемъ, който ще добиемъ, ако получимъ благоволенieto на О. Н. — азъ не знамъ дали това ще бѣде благоволение — не е въпросъ да получимъ въобще единъ заемъ въ голѣми размѣри, въ такива размѣри, които биха могли на прѣвъ погледъ да бѣдатъ достатъчни, за да се справимъ съ нуждитѣ на държавата. Въпросътъ е, че ако предварително не сѣ очистени всички ония причини, които сѣ създали разхищенията, които сѣ създали хаоса финансовъ въ страната, ние не можемъ да разчитаме на никакви резултати отъ този заемъ. Защото паритѣ ще се издять, защото всичко онова, което ще бѣде донесено наготово, може би за моментъ ще изиграе известна роль, но ако нѣмаме онзи здравъ финансовъ апаратъ, който да използва и правилно да насочи изразходването на този заемъ, ние не бихме могли да се доберемъ, както казахъ, до никакви резултати и на никаква цена нѣма да получимъ онова, което бихме желали да получимъ съ държавния заемъ.

Г. г. народни представители! Азъ загатнахъ какви могатъ да бѣдатъ причинитѣ, които предварително би трѣбвало да отстранимъ. На прѣво мѣсто, Министерството на финанситѣ ще трѣбва да изработи единъ планъ, ще трѣбва по-скоро да изработи известни ограничения въ разходния бюджетъ. Ние ще трѣбва да премахнемъ системата на онова разточителство, което ние сме наблюдавали досега — разточителство не въ лошия смисълъ на думата, а вследствие широката рѣжа, която сме имали къмъ по-голѣмитѣ или по-малки нужди, които сѣ явявали въ живота на държавата.

Ако хвърлимъ единъ погледъ само върху последнитѣ 5—6 или 7 години, ще се види колко много инициативи сѣ се отпочнали, колко много държавни сръдства сѣ били занежирани, които бихме могли да спестимъ вследствие на това, че въобще държавата не разполага съ много пари; ще се види, че действително е имало едно разточителство и че много малко се е държало смѣтка за сръдствата, съ които е разполагала държавата; ще се види, че ние имаме отпочнати маса инициативи, които поглѣщатъ голѣма частъ държавни сръдства, които биха могли да бѣдатъ отложени съ години, за да не изпадаме въ положението, въ което се намираме сега.

На второ мѣсто, Министерството на финанситѣ ще трѣбва да създаде една единна данъчна система, за да може данъчното бреме да бѣде така разхвърлено, щото да не падне въ тежестъ на едни за смѣтка на други. Едва днесъ азъ чета въ единъ вестникъ, че министърътъ на финанситѣ е назначилъ вече една голѣма по съставъ комисиия, която да се занимае съ този въпросъ, който е отъ голѣмо и съществено значение.

На трето мѣсто, г. г. народни представители, позволете да спра вашето внимание на единъ въпросъ, който не веднѣжъ е билъ дебатиранъ въ Камарата, а именно въпроса за икономитѣ. При изразходването на кредититѣ по бюджета известни икономии ще трѣбва предварително да се фиксиратъ, за да може въ края на крайщата съ една по-твърда рѣжа да се реализиратъ. Ние много пѣти отъ това мѣсто приказваме за икономии, не веднѣжъ сѣ се надавали апели къмъ министра на финанситѣ, къмъ правителството, за икономии. Но колчемъ пѣти е ставалъ опитъ, да може да се реализиратъ тѣзи икономии, ние не сме могли да дойдемъ до никакви резултати. Ние и тая година ще наблюдаваме същото явление, което наблюдаваме всѣка година почти, когато започне разглеждането на бюджета. Отъ всички крайща на страната започватъ да се изреждатъ делегации, начело на които обикновено заставатъ народни представители, които искатъ помощи, искатъ суми и отиватъ много далечъ, дори като заплашватъ. Министърътъ на финанситѣ и бюджетарната комисиия често пѣти при очевидността, че не би трѣбвало да се правятъ каквито и да било разходи, въ края на крайщата сѣ се съгласявали, защото не сѣ могли да откажатъ.

Г. г. народни представители! Ако тази система на искания продължава, бждете увѣрени, че ние не бихме могли да реализираме онѣзи икономии въ тѣхния минималенъ размѣръ, реализирането на които все таки би докарало известно облекчение на нашето финансово положение.

Когато дойде да се дебатира държавният заем, ние ще имаме възможност да си кажем наново думата, по сега, доколкото той се обсъжда от отговора на тронната реч, азъ съчетах за нужно да споделя с васъ тѣзи мои скромни разбирания и да мина по-нататъкъ.

Обикновено, г. г. народни представители, въ генералните дебати по отговора на тронното слово трѣбва да се направи една констатация и за вътрешното положение на страната, една констатация, която трѣбва да изхожда отъ една съвършено искрена и обективна преценка на нѣщата, за да може онова, което ще се каже тукъ, да бѣде сподѣлено отъ онѣзи, които са оторизирани да държатъ смѣтка за състоянието на вътрешния животъ на държавата.

Ако хвърлимъ единъ погледъ върху вътрешното положение на България, ние ще се натъкнемъ на следния забележителенъ и отъ значение фактъ.

Една голѣма безработица се шири въ нашата страна. Голѣмата частъ отъ безработни днесъ сѫ повече интелигентни хора. Ако надникнете въ учрежденията, ако надникнете въ различните министерства, ние ще видите коридоритѣ запълнени съ граждани, загрижени, съ увиснали глави, съ отчаяни лица, които се потикватъ по единъ жестокъ начинъ отъ разсилнитѣ, граждани, които искатъ да се добератъ до известни отговорни лица, за да подадатъ своето прошение, своята молба за назначаване на държавната трапеза. Подобно явление ние не сме наблюдавали досега. Подобенъ устремъ, бихъ казалъ, къмъ настаняване на държавни служби, ние не сме имали случая да наблюдаваме досега. Това е едно твърде характерно явление, г. г. народни представители, което свидетелствува за едно окаяно положение, което свидетелствува за едно положение, при което отдѣлнитѣ инициативи сѫ съвършено замръзли. Стопанскиятъ животъ е затрудненъ и обикновениятъ гражданинъ не може да намѣри, вънъ отъ държавната трапеза, приложение на своя трудъ; затова той е свърналъ къмъ властта, прави компромиси съ своитѣ разбирания, подлага се на редъ унижения, само и само да се добере до служба и да прехрани и себе си и семейството си.

Но ние имаме твърде характеренъ случай, който навърно е обърналъ вниманието на всички ви. Този случай е недавна станалиятъ конгресъ на нашитѣ лѣкари. Тамъ се сподѣлиха известни разбирания, които скръбно трѣбва да прозвучатъ въ съзнанието на всички ни. Тамъ искаха да се взематъ резолюции, за да се забрани занаяпредъ, по закондателенъ редъ, български младежи да отиватъ да следватъ медицина и да се връщатъ като лѣкари, защото се явявали конкуренти на сегашнитѣ лѣкари и защото отъ повече лѣкари вече нѣмало нужда. Тамъ се поиска затварянето дори и на медицинския факултетъ, който недавна биде откритъ въ насъ, защото ако продължавалъ той да съществува, отъ него ще излѣзатъ много лѣкари и щѣла да се създаде една голѣма конкуренция между тѣхъ.

II. Якимовъ (д. ср): Защото не искатъ да отиватъ по селата, г. Статевъ. Селската маса има нужда отъ лѣкари.

Х. Статевъ (нар. л): Ако този повикъ на лѣкаритѣ, който е избилизъ въ такива решения, се оцени въ неговия смисълъ, ще се види, че нашата интелигенция, разпредѣлена въ различнитѣ свободни професии, изнемогва и проявява тия страни разбирания, надава тия отчаяни викове, за да може да се вслушаме ние въ тѣхъ и да направимъ потребното.

Ако азъ, г. г. народни представители, споменавамъ тукъ тия случаи, споменавамъ ги дотолкова, доколкото ми бѣше необходимо да направя своята констатация и да подчертая още веднѣжъ, че животътъ ни се намира въ едно голѣмо затруднение и излизането отъ това затруднение налага героични усилия, които ще трѣбва да бѣждатъ подети отъ повече сили въ нашия общественно-политически животъ.

И тукъ азъ преминавамъ къмъ единъ въпросъ, който въпросъ ще бѣде сигурно засегнатъ и отъ други; това е въпросътъ за управлението, за властта, за днешната властъ и за евентуалната ѣ промѣна.

Г. г. народни представители! Ние не трѣбва да се смущаваме отъ това, че този въпросъ се дебатира, че този въпросъ се повдига, и че се повдига именно при тѣзи генерални дебати. Ние ще трѣбва да проявимъ къмъ него нужното спокойствие и особено ще трѣбва да проявимъ нужното спокойствие вие, изъ срѣдата на които изхожда правителството. Вие трѣбва да имате съзнанието, че когато сте започнали да управлявате държавата, все ще има единъ моментъ, въ който ще се заговори за тази промѣна,

и затуй трѣбва хладнокрѣвно и спокойно да изслушате мотивитѣ, преценките, по които се поставя този въпросъ.

К. Томовъ (з): На нѣкои не отърва спокойствието.

Х. Статевъ (нар. л): Г. г. народни представители! Азъ казахъ, че въ вътрешната политика на страната вече сериозно се издига повикътъ да се катурне днешната властъ, вследствие основната вѣлна на недоволство отъ днешното управление. Трѣбва да констатираме съ нужната сериозностъ сѣщо и различнитѣ мотиви, които съпровождатъ този повикъ.

Г. г. народни представители! Едни считатъ, че днешното управление трѣбва да си отиде поради неговата мекупавостъ и слободия, съ една дума поради неговата керенщина. Носители на такава една преценка върху днешното управление се намиратъ и въ самия Сговоръ. Тѣ сѫ вече доста и тази тѣхна идеология започва да прехвърля стеницѣ на самия Сговоръ. Днесъ рече и въ общественото мнѣние, и въ известни вестници, и въ известни срѣди ние долавяме отражението на едно такова разбиране, че днешната властъ трѣбва да си отиде по мотивитѣ, че тя е слаба, че тя не може да застане на висотата на положението, за да овладѣе страната, че тя подготвя нови пертурбации въ нашата страна, вследствие на това, че не е упражнила всичкия оня натискъ, който би трѣбвало да упражни, за да не може да се яви на повърхността на нашия общественъ животъ онуй, което може да докара нови сътресения въ държавата. Азъ по-нататъкъ ще се спра на това разбиране, сега, обаче, искамъ да сподѣля съ васъ и други нѣкои мотиви, които се изтъкватъ по поводъ заискването за смѣната на днешната властъ.

Други намиратъ, г. г. народни представители, че властта е уморена, че тя е изхабена и, следователно, въ реда на нѣщата е, щото самата властъ, следъ едно дългогодишно управление, като оцени собственитѣ си усилия, да поиска смѣняването си.

Трети намиратъ, че тази властъ е вече омръзнала на народа. Понеже народътъ живѣе въ известни затруднения, понеже изнемогва подъ грижитѣ за ежедневието си съществуване и чака единствено отъ властта подобрене на положението си, безъ да си дава смѣтка дали тя може или не може да му го даде, като вижда, че тая властъ не му дава нищо, тя започва вече да му омръзва. Тѣй или иначе, въ доста голѣмо изобилие се набелязватъ мстивитѣ, поради които се поставя на разглеждане въпросътъ за смѣната на управлението, който въпросъ трѣбва въ края на крайщата да добие освѣтление и разрешение. Г. Малиновъ, въ здравата прозорливостъ на когото ние не сме се съмнявали, за сѣгайки този въпросъ, дойде да констатира, обаче, че една обща комбинация на опозицията противъ режима, създаденъ отъ 9 юний, е изключена или почти изключена. А за никого не е тайна, че една смѣна на днешния курсъ на управлението съ единъ новъ курсъ на „силната рѣка“, както обичатъ нѣкои да се изразяватъ, би означавало, г. г. народни представители, по моего разбиране, едно фатално повръщане къмъ нови сътресения, които и ние, и вие не бихме желали да дойдатъ. И затова ние смѣтаме, че нашиятъ Парламентъ трѣбва да потърси и да намѣри други разрешения, които не водятъ къмъ вътрешни смутове, а да гарантиратъ конституционния режимъ и спокойното развитие на страната.

Демократическиятъ сговоръ трѣбва веднѣжъ завинаги да разбере, че не бива да подражава на недавнашнитѣ минали режими, които се считаха всемогщи и незамѣними. Следъ това Демократическиятъ сговоръ трѣбва да разбере, че е предпочтително да се приеме откровеното идеята за едно сътрудничество навреме, отколкото да се прибѣгне до него съ закъснение. Демократическиятъ сговоръ трѣбва да започне да обсъжда още и въпроса за своитѣ замѣстници, а не повдигането на този въпросъ да се смѣта едва ли не като една опасна ересъ.

Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че въ туй отношение, както Демократическиятъ сговоръ, така и днешното правителство, изхождаше отъ него, има една важна и голѣма задача: да си даде усилия, за да прецени правилно момента, когато ще трѣбва да се повдигне този въпросъ. Вие се сърдите на опозицията, че повдигала този въпросъ; вие сте готови да хвърлите най-горчиви, най-тежки упреци, че той се повдига тогава, когато върховнитѣ интереси на държавата вмѣняватъ въ вашъ дългъ да се занимаете съ него, особено следъ като имаме горчивитѣ опити отъ нашия общественъ и политически животъ въ миналото. Кабинетътъ Ляпчевъ—Буровъ — както обикновено обичатъ да

го наричат — трѣбва да се поучи отъ съдбата на предшестващия го кабинетъ. Изглежда, обаче, за мнозина като сигурно, че г. Ляпчевъ чака спокойно своя четвърти януарий. Като опозиционеръ, азъ предпочитамъ да видя въ тая Камера разрешението на партийнитъ и политически смѣни по начинъ, който да издигне престижа на самия Парламентъ.

Г-да! Не трѣбва нито за мигъ да забравяме нашата партийно-политическа обстановка. Една обективна и сериозна преценка върху нея ще ни доведе до заключението, че радикалнитъ смѣни налѣво, както и радикалнитъ смѣни надѣсно, биха били опасни — ако изобщо сж възможни. Азъ мисля, че този Парламентъ трѣбва да възприеме метода на постепеннитъ промѣни. Усвоенъ веднѣжъ този основенъ възгледъ, той предполага инициативи и въ срѣдата на Сговора и въ срѣдитъ на опозицията. Би било твърде нескромно въ това отношение само ние да претендираме на подобни инициативи. Отдето и да дойдатъ тѣ, обаче, ние ще ги подкрепимъ честно и лоялно, рѣководени не отъ лични и партийни интереси, а отъ интереситъ на държавата и главно поради желанието да следваме нормалното и конституционното развитие на нашия политически животъ.

За голѣмо съжаление, г. г. народни представители, въ насъ и партийтѣ, и отдѣлнитъ лица залепватъ за властѣта и, додето други не ги откътрятъ, не искатъ да се отдѣлятъ отъ нея. Ако единъ българинъ, по стечение на щастливи обстоятелства, остане министъръ 15 години наредъ, тѣ ще му изглеждатъ като 15 дни. Ние наблюдаваме управлението на благоустроенитъ европейски държави, гдето се следватъ традициитъ на единъ изпитанъ и плодоносенъ парламентаризъмъ. Подновяването на властѣта, освежаването на лицата въ една властъ, както и съвмѣстната работа на партийтѣ въ дадени моменти, играе много голѣма роля въ общественния животъ и често пъти има голѣмо значение на най-сполучливитъ държавни реформи. Г. министъръ Кулевъ бѣ казалъ въ една публична речъ, следъ 4 януарий, доколкото си спомнямъ въ Севлиево, че кабинетътъ Цанковъ е смѣненъ, понеже е дотегналъ, или умрѣзналъ на общественото мнение. Е добре, не би трѣбвало и сега да се чака моментътъ на дотегването и смѣняването на кабинета чрезъ хирургически срѣдства. За насъ утрешниятъ день, г. г. народни представители, зависи преди всичко отъ разрешението на този въпросъ: ще се чака ли новъ 4 януарий, ще се подхранватъ ли тенденциитъ на крайнитъ схващания отлѣво и отдѣсно, или ще се възприеме пътятъ на политическата мѣдростъ, на навременнитъ промѣни и принципа на сътрудничеството на всички партии, които сж готови да отстояватъ конституционнитъ правдини и вътрешния миръ и редъ на страната? Ако днешниятъ министъръ-председателъ не поеме драговонолно инициативата въ свои рѣце, Парламентътъ нѣма да абдикира отъ своитъ права и отъ своя длъгъ и ще му се наложи да вземе самъ тая инициатива. Може би ще стане нужда отъ сгруппиране на опозиционнитъ сили и отъ неочаквани комбинации. Обаче, нашата идея — да се разбере добре — е да съберемъ парламентарнитъ сили въ защита на идеята за запазване на конституционния редъ, докато отлѣво и отдѣсно още живѣятъ съ миражитъ на революцията и на диктатурата.

П. Палиевъ (д. сг.): Ако обичате, кажете, кои стоятъ отдѣсно на правителството?

Х. Статевъ (нар. л.): Г. г. народни представители! Азъ смѣтамъ, че само така поставенъ въпросътъ, ние ще можемъ да излѣземъ отъ положението, въ което сме изпаднали, по единъ чистливъ начинъ, безъ да подхвърляме страната на известни тежки изпитания. Азъ не бихъ желалъ да влизамъ въ подробности и да отговарямъ на запитването, което ми се подхвърля: „кои сж отдѣсно“, защото това сж нѣща, които сж тъй добре известни, и тоя въпросъ не би трѣбвало да ми се задава, защото въ Сговора положението е най-ясно очертано.

Г. г. народни представители! Не трѣбва да се рискува съ моментитъ. Не трѣбва известнитъ придобивки, до които дойдохме съ толкова много жертви и съ толкова голѣми изпитания за нормализирането на нашия политически животъ, да се проиграватъ следствие известни увлѣчения, следствие известни лични отношения, ако щете, и следствие на нѣща, които отдавна сж констатирани, които сж счетени като опасни и за премахването на които и въ тоя моментъ и отъ ваша страна се полагатъ толкова голѣми усилия.

Н. Пѣдаревъ (д. сг.): Вие проявете усилия, за да ги запазите.

Х. Статевъ (нар. л.): Г. г. народни представители! Въ реда на въпроситъ, които искахъ да сподѣля съ Васъ, искамъ да спомена две думи и за онова, което всички наблюдаваме и което се смѣта като едно зло въ вътрешния животъ на страната — разбойничеството, което отъ день на день взема все по-голѣми и по-голѣми размѣри. Когато става дума за разбойничество, азъ знамъ, че ние рѣдко сме имали щастливото време, когато вътрешниятъ животъ на страната не се е смущавалъ отъ разбойничество. По едно време презъ земеделското управление разбойничеството взема много по-голѣми размѣри и тогава трѣбваше съ изключителни, съ много сериозни мѣрки да се отпочне унищожаването му.

Ю. Гавалоговъ (д. сг.): Про forma.

Х. Статевъ (нар. л.): Положиха се много голѣми усилия, дадоха се голѣми жертви, доколкото си спомнямъ, и до известна степенъ разбойничеството тогава намалѣ. И днесъ ние наблюдаваме разбойничество въ нашата страна почти въ сѣщитъ размѣри, дори въ известна степенъ съ по-дрѣзки прояви. Не бихъ желалъ да остане впечатление, че азъ искамъ да сравня условията на тогавашното управление съ сегашното. Азъ само констатирамъ фактитъ, безъ да се вирамъ и безъ да желая да издиря причинитъ, които пораждатъ това разбойничество.

Нѣкой отъ сговориститъ: А то е важното.

Х. Статевъ (нар. л.): Но азъ искамъ да спра вашето внимание върху това, че въ проявитъ на днешното разбойничество ние наблюдаваме следнитъ белези: има разбойници вулгарни, които вършатъ разбойничество за самото разбойничество, разбойници, които убиватъ, за да ограбятъ своитъ жертви, разбойници крадци. Тия разбойници ги е имало винаги въ по-голѣми или въ по-малки размѣри. Днесъ ние наблюдаваме и другъ видъ разбойници, разбойници, които искатъ да оправдаятъ своитъ разбойнически осѣдителни акции съ известенъ идеализъмъ, които се явяватъ между населението като спасители, които искатъ да облекчатъ неговия халъ, разбойници, които дори живѣятъ съ мисълта, че тѣ днесъ сж единственитъ апостоли и защитници на онеправданото население въ страната.

Ц. Цвѣтковъ (д. сг.): Ние ще ги мѣримъ по това, какво вършатъ единитъ и другитъ разбойници, а не по това какво мислятъ.

Х. Статевъ (нар. л.): Г. г. народни представители! Азъ вѣрвамъ, че дори искрено единъ такъвъ мотивъ да движи тѣзи разбойници, никой нѣма да оправдае тѣхнитъ акции, нито тукъ, нито където и да било, но азъ изтъквамъ тази отдѣлна категория разбойници, за да изясня една друга мисль, която искамъ да сподѣля съ васъ, че въ нашия общественъ животъ, долу въ низинитъ още има незарастали рани, още има незадоволства, като резултатъ на всички ония събития, които ние сме изживѣли досега, и следователно очистването на тѣзи разбойници ще стане не съ енергичнитъ мѣрки, колкото и да сж енергични тѣ, отъ страна на властѣта, която има грижата и задължението да гарантира живота на всѣки български гражданинъ и да предотврати посегателството отъ тѣзи разбойници върху живота му, но че окончателното премахване на този родъ разбойници ще стане само тогазъ, когато бавно и постепенно съ усилията на всички ни докараме известно смекчение въ нашитъ отношения, докараме известни търпими отношения въ нашия политически и партиенъ животъ и съ течение на времето бавно и постепенно забравимъ онова, което е било дефектъ на нашия общественъ животъ въ по-близкото или по-далечното минало. Ние имаме разбойници, проявени и като агенти на чужда властъ, извънъ предѣлитъ на България, разбойници, които иматъ една специална мисия, разбойници, които сж продали своята съвѣсть и себе си на наши заклетни народни врагове и които вършатъ разбойничество само и само да смущаватъ вътрешния редъ на страната и да обнаружаватъ бележитъ, които показватъ, че има смутъ и нередовностъ въ нашия общественъ и политически животъ. И колкото усилия да полагаме въ това направление за премахването на разбойничеството, докогато ние се намираме въ такива отношения съ известни емигрантски срѣди, докогато нашето отношение като държава съ другитъ съседни държави не добие едно освѣтление, излѣкувано отъ ранитъ, които сж ни нанесени отъ голѣмитъ събития, които изживѣхме, дотогава ние ще

наблюдаваме това разбойничество въ по-малки или въ по-големи размъри.

Г. г. народни представители! Безспорно е, че се полагат големи усилия за премахването на разбойничеството от тѣзи разновидности, които азъ имахъ честта да набележа предъ васъ; безспорно е, че и администрация, и военна власт, и съдебна власт, съ своето типично закѣснение, идатъ да допринесатъ за премахването на разбойничеството. Но нека ми бѣде позволена откровеността да ви кажа и следната моя констатация, следното мое наблюдение. Макаръ и въ много ограниченъ размѣръ, има случаи и сега, и въ миналото, когато сме създавали условия за разбойничество, вследствие на пресилениѣ сръдства — не казвамъ на централната власт — съ които се е действувало за премахването на разбойничеството. Може би това е парадоксално, може би това е пресилено, но позволете ми искреността да кажа, че има случаи, когато известни български граждани, може би смутени въ своето съществуване по една или друга причина, може би безогледно и нетактично подгонени отъ известни органи на властта, сѣ хванали балканитѣ и по този начинъ, безъ да щатъ, безъ да сѣ налице условията, при които тѣ биха могли да разбойническуватъ, ставали сѣ разбойници — ние самитѣ сме ги направили такива. Може би, казвамъ, такива хора сѣ твърде малко. Но все таки необходимо е да се направи и тази констатация, за да може поне напредъ да има нуждната мѣрка въ преследването на разбойничеството, за да не би съ самото преследване ние да способствуваме за неговото увеличение.

Г. г. народни представители! Азъ знамъ, че съ течение на времето всички тия нѣща ще бѣдатъ поправими, всички тия нѣща ще изчезнатъ, но дотогава докогато имаме тѣхнитѣ прояви ние трѣбва да бѣдемъ тактични, особено когато имаме да разрешаваме едни такива деликатни, бихъ казалъ, задачи.

По-нататкъ, г. г. народни представители, азъ не бихъ желалъ да злоупотрѣбявамъ съ вашето търпение, да се спирамъ на известни въпроси, които иматъ по-малко значение, по-малко важностъ за момента. Но решенъ да следвамъ текста на проекто-отговора на тронната речъ, азъ ще спра вашето внимание и върху още единъ пасажъ отъ този текстъ за да завърша своята речъ.

Въ проекто-отговора на тронната речъ е казано, че България е въ добри отношения съ всички държави, че довършето на цивилизования свѣтъ къмъ България непрестанно расте, за което свидетелствуватъ известнитѣ на всички ви факти и прояви. Никой не може, г. г. народни представители, да отрече факта, че действително довършето на европейскитѣ големи държави спрямо България расте постепенно и че това довърше започна да се създава още непосредствено следъ войната, следъ като едни държави по милостъ, а други убедени въ голѣмата несправедливостъ, която извършиха при ликвидацията на българския въпросъ съ мирнитѣ договори, бѣха обладани отъ желанието да ни помогнатъ. Това довърше оттогава досега постепенно се засилва, засилва, засилва и най-после днесъ то е въ едни по-задоволителни размѣри. Безспорно ние не можемъ да не констатираме съ радостъ, че действително спрямо насъ има вече едно друго внимание, има по-големо довърше, че спрямо насъ голѣмитѣ фактори въ международния животъ на Европа иматъ вече единъ по-другъ погледъ, иматъ една по-друга преценка за живота въ България и за нейнитѣ усилия да преодолява все повече и повече своитѣ затруднения. Всѣки отъ васъ, който е ималъ случай да прехвърли границитѣ на България, всѣки отъ васъ, който е ималъ случай да сподѣли известни преценки на чужденци, които или отдалечъ сѣ наблюдавали нашитѣ усилия, или пъкъ непосредствено сѣ били тукъ между насъ, е констатиралъ, че действително това довърше въ ненапѣлно още задоволителни размѣри е създадено и че има всички изгледи то да расте.

Но що се касае, г. г. народни представители, до пасажа въ отговора на тронната речъ, че България е въ добри отношения съ всички държави, нека ми бѣде позволено да не се съглася съ него. Г. Малиновъ каза, че отношенията на България съ Югославия сѣ лоши. Азъ ще прибавя, че отношенията на България съ Югославия никога не сѣ били добри и за голѣмо прискърбие и съжаление нѣма изгледи да бѣдатъ добри. Не затуй, че между насъ и западната ни сѣсѣдка има единъ голѣмъ проблемъ — македонския проблемъ, не затуй, защото отъ усилията на македонцитѣ да способствува за разрешението на този проблемъ се създаватъ положения, които ни поставятъ въ известни постоянни разпри, но затуй защото, г-да, въ София и въ

Бѣлградъ има два рѣзко отричащи се държавнически мирогледа, които обуславятъ външната политика на България и тая на Югославия. Още отъ първитѣ дни следъ катастрофата, когато разбрахме, че все пакъ още можемъ да живѣемъ самостоятелно, чрезъ декларациитѣ на всички представители на партиитѣ, чрезъ декларациитѣ на представителитѣ на цѣлия български народъ, сме заявявали най-чистосърдечно, най-искрено, че ние въпрѣки голѣмитѣ рани, които се откриха върху снагата на българското племе, желаемъ известно разбирателство съ Югославия, че ние желаемъ да скѣсимъ разстоянието, което бѣше удължено отъ войнитѣ презъ 1913, 1915 и 1918 години. Ние заявяваме, че не трѣбва изведнѣжъ да се отиде къмъ разрешаването на голѣмия македонски въпросъ, за да се тури начало за едно разбирателство съ Бѣлградъ, съ Югославия; че едно такова разбирателство би могло да стане, като се започне отъ по-малкитѣ въпроси, стопански и финансови, и така постепенно да се приближимъ къмъ разрешаването и на голѣмата македонска проблема. И ако нейното неразрешаване остане все пакъ единствениятъ поводъ, който да създава натегнати отношения между България и Югославия, да има нѣщо направено въ това отношение, като добро начало. Обаче, докато тукъ въ насъ българскитѣ правителства, българскиятъ народъ изповѣдватъ честно и открито една такава политика, тамъ, въ Югославия, още отъ Балканската война има едно друго разбиране, единъ другъ духъ, който е създадъ вече аргументитѣ за една политика, която неуклонно се следваше отъ Пашича, и която въ всички свои подробности е завещана на правителствата, които го наследиха. Тази политика намѣри отражение дори и въ поезията на единъ тѣхенъ голѣмъ поетъ, Владиславъ Иличъ, въ стиха: „Не може истодобно блистати на Балкана и круна Симеона и скиптаръ кралъ Душана“ — не може едновременно на Балканския полуостровъ да блѣсти и короната на царъ Симеона и скиптарътъ на кралъ Душана. И така отразена въ поезията на този голѣмъ сръбски поетъ, тази максима веднага залегна, като основа, като крайжгъленъ камѣкъ въ политиката на югославияскитѣ правителства, които я следватъ неуклонно и до този моментъ.

Нека престанемъ да си служимъ било отъ Бѣлградъ, било отъ София, съ лицемѣрнитѣ фрази за добросѣдски отношения; нека смѣкнемъ тази завеса, за да видимъ действителността такава, каквато се представлява тя предъ насъ. Независимо отъ всички декларации на Бѣлградъ за разбирателство, за добросѣдски отношения, независимо отъ онова лицемѣрие, което се манифестира по единъ начинъ, за да бѣде то осезателно за насъ, задъ него оставатъ голитѣ, реалнитѣ факти. Тамъ има много помощѣщи фактори, тамъ има създадени много по-силни движения, които се налагатъ и въ външното министерство, и на официалния курсъ на бѣлградската политика, и отъ които се обуславятъ сръбскитѣ отношения спрямо насъ. Въ Югославия не желаятъ България да стѣпи на собственитѣ си нозе, тѣ не желаятъ ние да можемъ да излѣкуваме бавно и постепенно нашитѣ рани. Нѣкои отъ тѣхъ сѣ по-открити, по-честни, по-доблестни, бихъ казалъ, и тѣ ни казватъ: „Не можемъ да ви позволимъ да стѣпите на краката си. Каквото щете правете, каквито щете апели отправяйте къмъ европийската свѣсть, каквито щете аргументи ни давате, вие не можете да получите облекчение отъ наша страна, защото вашето издигане, вашето стѣпване на краката означава нашето отслабване. И, понеже за насъ то е въпросъ на животъ и смъртъ, който е по-силенъ, той ще диктува“. И оттамъ, г. г. народни представители, сѣ всичкитѣ затруднения за насъ; оттамъ сѣ неизбромно многото прѣчки, които ни се създаватъ въ усилията ни да можемъ да се справимъ въ отношенията си съ другитѣ сѣседни държави.

Но то не е само отъ сега. Азъ си спомнямъ, че въ тази Камара, именно отъ журналистическата ложа, имахъ възможностъ да проследя всички ония дебати, които се развиха на времето по поводъ провъзгласяването на българската независимостъ отъ страна на тогавашното демократическо правителство, начело съ г. Малиновъ. И тогава се изнесоха потресающи факти въ този Парламентъ. Известна частъ отъ опозицията, начело съ покойния Теодоръ Теодоровъ, отиде въ своята критика дотамъ, че нарече правителството „предателско“, защото предадо интереситѣ на България на австрийцитѣ. Развиха се голѣми и остри дебати, на които отговори тогавашниятъ министъръ-председателъ г. Малиновъ. Тогава г. Малиновъ каза: „Ние вършимъ нашето национално дѣло, ние провъзгласяваме българската независимостъ, но, за съжаление, най-големитѣ

прѣчки въ този моментъ идатъ отъ нашата съседка Сърбия“.

Оттогава, следователно, когато ние създадохме началото за нашето национално закрепване, ние виждаме, че прѣчките — по преценката на тогавашния министър-председател, най-меродавниятъ да оцени положението — идатъ отъ Сърбия.

Презъ време на Балканската война, единъ другъ важенъ и съдбоносенъ моментъ отъ живота на балканските народи, ние влѣзохме въ съюзническа война съ Сърбия, затуй защото Бѣлградъ имаше същия курсъ на политика, същитѣ разбирания, същия мирогледъ. Следъ Балканската война, Турция сломена, България разширена, стѣпила на краката си, Сърбия, за смѣтка на българското разрастване, слабѣе и затова ни удари въ тилъ, предизвика междусъюзнишката война и докара нашето първо нещастие.

По-нататкъ дойде голѣмата война, но тя завърши съ голѣмъ успѣхъ за сърбитѣ и тѣ го пазятъ, пазятъ го, най-ревниво, пазятъ го съ голѣмото съзнание, че този успѣхъ и този резултатъ трѣбва да се запази до край, независимо отъ всички ония нѣща, които се вършатъ отъ наша страна и които се вършатъ отъ страна на известни заинтересовани велики държави.

Македонскиятъ проблемъ. Македонскиятъ проблемъ е само поводъ, който винаги е налице, за да може Бѣлградъ да следва своята империалистическа политика, своята политика на умаломощаване на българската държава и на българския народъ.

Но, г. г. народни представители, ние всичкото това нѣщо трѣбва да го видимъ и трѣбва честно и открито да си го кажемъ. И само когато дадемъ една такава честна и откровенa преценка, ще можемъ да подиримъ и начинитѣ и срѣдствата, за да видимъ какъ би могло да се излѣзе отъ това положение. Азъ съ прискърбие узнавамъ, че дебатитѣ, които се развиха въ нашия Парламентъ, по поводъ на шипскитѣ атентати и по поводъ инициативата на правителството да обяви военно положение въ Кюстендилския и Петричкия окръзи, зле прозвучели въ европейскитѣ държави, и че поведението на българската опозиция въ българския Парламентъ създадо известно раздразнение въ известни дипломатически канцеларии и въ известни дипломатически срѣди. Г-да! Единъ такъвъ фактъ е крайно печаленъ за насъ, той е скърбенъ, той е трагиченъ. Ако ние имаме куражъ да туримъ ръката си право на раната; ако ние имаме доблестта, бихъ казалъ, държавническата доблестъ да направимъ една точна констатация на положението; ако, най-после, ние имаме смѣлостта да кажемъ една истина и тази истина е зле прозвучала тамъ, където би трѣбвало най-добре да бѣде оценена, защото оттамъ, най-много се желае мирътъ на Балканския полуостровъ, то значи, че намъ ще ни бѣде забранено да говоримъ истината, намъ ще ни бѣде наложено да лицемѣримъ, намъ ще ни бѣде наложено вѣчно да се движимъ въ фрази, които нѣматъ никакво реално съдържание. Че докога ще се заглъгваме, докога ще разиграваме тая печална история? Докога ние ще живѣемъ въ това мжчителнo състояние, да не виждаме нито най-блEDIA лѣтъ на известна надежда за по-добро бъдеще на държавата, на България?

Г. г. народни представители! Инцидентитѣ не се свършватъ; тѣ нѣма и да се свършатъ, защото за тѣхъ има известни обективни причини налице, преодоляването на които не може да стане отъ Югославия, защото тамъ господствува оня мирогледъ, за който азъ преди малко ви говорихъ. Македония ще продължава да бѣде повода за нашия разногласия, защото положението въ нея е единъ реаленъ фактъ, съ който ще може да се ликвидира само тогава, когато съвършено честно и открито поставимъ на разглеждане това положение и пожелаемъ да ликвидираме съ него. Но и по ликвидацията на македонския проблемъ мѣродавното обществено мнение въ Югославия, мнението на цѣлата югославянска интелигенция, предимно на тая въ Стара Сърбия, господстващата идея въ политическитѣ възгледи на отдѣлнитѣ партии, отъ които изхожда бѣлградското правителство, е: Македония — споредъ тѣхъ, Южна Сърбия — на всѣка цена трѣбва да бѣде посярбена, да бѣде абсорбирана. При едно такова разбиране, г. г. народни представители, при господството на една такава идея, която движи похватитѣ и на администрацията, и на всевъзможнитѣ власти тамъ, естествено е, че ние ще продължаваме да имаме налице раздоритѣ, които съ добре дошли за сръбската политика, които сърбитѣ майсторски използватъ, защото съ силни и защото, въпрѣки всичко, въпрѣки голѣмитѣ усилия, които се правятъ отъ страна на ма-

кедонцитѣ, отъ страна на известни други хора, които биха желали да бѣдатъ справедливи въ оценката на този въпросъ, ние не можемъ да се доберемъ до никакви резултати. Безспорно, отъ день на день сръбската теза се разоблачава, отъ день на день заблуждението, което се носѣше досега въ цѣлото обществено мнение, че въ Южна Сърбия, че въ Македония нѣма македонци, нѣма българи, се разбулва и мимо желанието на Бѣлградъ, мимо желанието на югославянската интелигенция, мимо желанието на онѣзи, които искатъ да държатъ въ заблуда цѣлото еврейско обществено мнение, днесъ, вчера, оня день се откриватъ факти, които иматъ своето голѣмо значение и които, все вървамъ, ще бѣдатъ добре оценени където трѣбва.

Твърди се, че въ Македония нѣмало македонци, че тамъ имало южни сърби, а самата Югославия дочака трагичния день, што въ единъ южно-сръбски градъ — Шипъ — на улицата да бѣдатъ убити двама граждани, и когато въ нощта съ били освѣтени лицата на тѣзи жертви, видѣло се, че това съ бащата и братътъ на единъ отъ голѣмитѣ борци за свободата на Македония, че това съ българи, които родиха голѣмия българинъ застаналъ начело на епископската борба за свободата на Македония. Какъвъ по-очевидиющъ фактъ за всички онѣзи, които биха желали да видятъ истината право въ очитѣ? Какъвъ по-очевидиющъ фактъ, че действително въ Южна Сърбия има още българи? И то какви българи? Бащи и братя на ония, които съ хванали планинитѣ и полагатъ всички героични усилия, за да извоюватъ свободата на своя измѣненъ народъ.

Ние дочакахме другъ единъ моментъ: днесъ въ Скопие се разглежда процесътъ на студентитѣ. И самиятъ прокуроръ въ своята обвинителна речъ е счелъ за нужно да намѣри аргументъ за своето обвинение въ факта, че цѣла Южна Сърбия била обхваната отъ една мрежа на младежко-конспиратори, които образували бойни ядра и които съ решили да се борятъ и да мратъ за свободата на своя народъ, за Македония. Какъвъ по-очевидиющъ фактъ и какво по-голѣмо признание отъ признанието, което прави прокурорътъ въ процеса на студентитѣ въ Скопие!

Но, г. г. народни представители, нѣма да бѣдатъ само тия факти. Ще се набележатъ и много други факти. И когато тамъ става всичко туй, което силно смущава, или би трѣбвало да смути общоевропейската съвѣсть, ние слушаме декларацията на министра на външнитѣ работи въ Бѣлградъ г. Маринковичъ предъ кореспондента на в. „Матей“, въ която декларация той казва: „Ще трѣбва да се обърнемъ къмъ Обществото на народитѣ, за да видимъ какви срѣдства ще ни препорѣча това Общество на народитѣ, за да можемъ да се боримъ срещу една държава, която подхранва въ себе си организации очевидно водещи война съ насъ“.

Ако г. Маринковичъ, който води външната политика на Югославия въ този моментъ, би останалъ вѣренъ на това заискване къмъ французкия кореспондентъ, ние бихме могли да дадемъ всичкото съдействие да отиде въпросътъ въ Обществото на народитѣ. Нека се сложи той тамъ на обширно разглеждане, за да се види действително кѣде се криятъ причинитѣ, дълбокитѣ и съществени причини, поради които една организация, комплектувана отъ хора, представители на цѣлъ единъ народъ поробенъ, води борба съ една държава. И ако действително се окаже, че тѣзи причини съ въ насъ, въ границитѣ на българската държава, ние ще поемемъ всичкитѣ, — колкото и да бѣдатъ тежки — санкции на Обществото на народитѣ.

Но същевременно, при констатацията, че тѣзи причини не лежатъ въ насъ, ние ще искаме да се тури началото за разрешаването на този въпросъ отъ ония въ Обществото на народитѣ, които живѣятъ съ голѣмата загриженостъ да държатъ равновесието на свѣта, да създадатъ споредъ силитѣ си благоприятни условия за изживяването на всички възможни конфликти и да поддържатъ мира на всѣка цена.

Г. г. народни представители! Азъ счетохъ за необходимо да сподѣля съ васъ тѣзи мои разбирания, за да отговоря на единъ пасажъ, който е сложенъ въ проектъ отговора на тронната речъ, но който не седи въ хармония съ самата действителностъ. За мене е обяснимо защо трѣбва да бѣде така. Безспорно, правителството не може да направи констатацията, че ние се намираме въ лоши отношения. Но ако, по известни съображения, то не може да стори това, дългъ се налага на всички ни, ние да го направимъ. И ние ще го направимъ, изхождайки отъ разбирането, че молжението се нуждае отъ известно разведвяване; ще го направимъ отъ разбирането, че съ необходими едни по-истински и по-правилни преценки на създаденото положение, за да можемъ не ние и отъ Бѣлградъ да се разберемъ —

защото, ако остане ние да се разбираме, никога не можем да дойдем до едно разбирателство, или, по-скоро, от Българ да дойде до едно разбирателство — но за да могат ония, които държат съдбините на народа в своите ръце, да разберат, че ще трябва да се намърят по-героични мърки, за да могат да се гарантират благоприятни условия за премахването на тия затруднения, за да може да се създаде оная обстановка, при която ще се намалят бележите на едно размирие, което може да се разрастне в един голъм пожар на Балканите.

Азъ знамъ, г. г. народни представители, че ние се намираме подъ режима на мирните договори, наложени ни отъ нашите победители; азъ знамъ, че много отъ проблемите, които ние трябва да повдигнемъ, ще трябва да ги повдигнемъ при съзнанието, че мъчно можемъ да пробиемъ създадения фронтъ около насъ. Но азъ съмъ дълбоко убеденъ, че ние ще трябва да създадемъ една по-голяма въра в сърдцата си, че ние ще трябва да проясимъ съзнанието си за оная дългъ, който има да изпълнимъ. Защото положението, външно и вътрешно, колкото и да е страшно, колкото и да е тежко, то все таки бележи известни по-щастливи перспективи за насъ. Азъ черпя куражъ отъ оная издръж-

ливостъ, която ние проявихме въ голъмите изпитания, презъ които мина българскиятъ народъ; азъ черпя въра въ щастливо преживяните страшни дни за съществуването на българския народъ и българската държава; и, най-после, азъ черпя въра отъ това, че все таки за нуждите на мира, за нуждите на успокояването, което така много се желае отъ цялия цивилизованъ свѣтъ, ще се намърятъ решителните фактори, ако днесъ не, то поне утре, други-денъ, за да кажатъ своята тежка дума. Ако ли пъкъ е съдено на човѣчеството да върви все по тая пътъ на катаклизми, ако е съдено на човѣчеството, излъзло отъ голъмата общоевропейска война съ такива голъми морални и материални загуби, да влѣзе въ нова борба, то нека имаме същото съзнание и същата въра, за да можемъ, при новия водовъртежъ, при новите обществени катаклизми, при новите застрашаващи човѣчеството събития, да удържимъ нашия фронтъ — българския фронтъ (Ръжкоплъскания отъ македонците и отъ нѣкои сговористи)

Председателъ: Г-да! Вдигамъ заседанието за утре съ същия дневенъ редъ.

(Вдигнато въ 19 ч. и 12 м.)

Председателъ: АЛ. Ц. ЦАНКОВЪ

Подпредседателъ: В. ДИМЧЕВЪ

Секретаръ: Др. АПОСТОЛОВЪ

Началникъ на Стенографското отдѣление: Д. АНТОНОВЪ

СЪДЪРЖАНИЕ

Отр.	Стр.
Отпуски разрешени на народните представители: Кирилъ Ноевъ, Христо Горневъ, Георги Данаиловъ, Колю Кожаклиевъ, Борисъ Димевъ, Добри Даневъ Манасиевъ, Иванъ Хрелопановъ, Ангелъ Узунъ, Теодоси Кънчевъ, Любомиръ Айвазовъ, Никола Владовъ и Стефанъ Пѣйчевъ	89
Питане отъ народния представителъ Георги Данковъ къмъ министра на финансите — пита: докога ще се събира поземелниятъ данъкъ по декларациите, подадени презъ 1911 г., и не е ли дошло време за подаване на нови декларации (Съобщение)	89
Запитване отъ народния представителъ С. Стефановъ къмъ министра на търговията, промишлеността и труда относително порядките въ мина „Перникъ“ — по цените на каменните въглища, по разрешаването да се купуватъ такива отъ частни мини за смѣтка на държавата и пр. (Съобщение)	89
Законопроектъ за насърчение на мѣстната индустрия (Съобщение)	89
Проекто-отговоръ на тронното слово (първо четене — продължение разискванията)	89
Дневенъ редъ за следующето заседание	103